

www.humak.fi

Opinnäytetyö

#Torstaiklubi-toiminta

Varhaisnuorten kirjastopalvelujen kehittäminen

Merja Kauppinen

Yhteisöpedagogi AMK
(210 op)

Arvioitavaksi jättämisaika
5/2020

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Yhteisöpedagogi (AMK)

Merja Kauppinen

#Torstaiklubi : varhaisnuorten kirjastopalvelujen kehittäminen

Sivumäärä: 53 ja kaksi liitesivua

Työn ohjaaja: Laura Castrén

Työn tilaaja: Helsingin kaupunginkirjasto, Tapulikaupungin kirjasto

---

Tämän opinnäytetyön aiheena oli kehittää Tapulikaupungin kirjaston varhaisnuorille suunnattuja kirjastopalveluita käynnistämällä uusi #Torstaiklubi-toimintamuoto. Kehittämistarve pohjautui työkokemuksen kautta saatuihin havaintoihin ja hiljaiseen tietoon. Kehittämistutkimus oli osa kokeilevaa prosessia, jota edelsi saman kohderyhmän parissa toteutettu taidetyöpajojen sarja syksyllä 2019. Kokeilu vahvisti tarpeen palvelulle ja johti #Torstaiklubi -toiminnan syntyyn.

Varhaisnuorten kirjastopalveluiden kehittäminen on tärkeää, sillä ikäryhmään kuuluvien nuorten määrä on kasvussa Helsingissä. Varhaisnuoret viettävät runsaasti aikaa julkisissa kirjastotiloissa, eikä heille ole niissä riittävästi kohdennettua toimintaa. Tämä on näkynyt myös Tapulikaupungin alueella. #Torstaiklubi-toiminnan avulla oli mahdollista lisätä nuorten vapaa-ajanvieton ja harrastamisen mahdollisuuksia alueella, ehkäistä syrjäytymistä sekä lisätä nuorten osallisuutta. Näitä teemoja käsiteltiin työn tietoperustassa.

#Torstaiklubi-toiminta toteutui 16.1.-27.2.2020. Toimintakertoja oli yhteensä viisi ja niiden sisältöjä olivat kierrätysaskartelu, lukumaalaustuokio, toiminnallinen peli Seppo.io -oppimisympäristössä, kynsilakkapaja sekä lautapelihetki.

Tutkimuksen keskeisiä menetelmiä olivat palvelumuotoilu ja osallistuva havainnointi. Havainnointia tehtiin jokaisella #Torstaiklubi-kerralla, ja sen avulla kerättiin osallistujien ideoita toiminnan kehittämiseksi. Lisäksi kartoitettiin kirjaston ilmapiiriä toiminnan aikana, palvelutarpeeseen vastaamista sekä osallistujien asenteita. Tulokset jakautuivatkin luontevasti vaikutuksiin, asenteisiin sekä palvelutarpeeseen.

Kirjastotilan ilmapiiri oli toiminnan aikana useimmiten levoton, johtuen suurista yhtäaikaista kävijämääristä sekä isoista ryhmistä. Toiminnalla ei ollut merkittävää vaikutusta tähän ilmapiiriin.

Nuorten keskinäisen yksimielisyyden vaikutus osallistumishalukkuuteen oli merkittävä. Päätös toimintaan mukaan lähtemisestä riippui aina kavereista. Osallistuminen ei myöskään tapahtunut omaehtoisesti, vaan vaati aina ohjaajan suostuttelua. Sisällöissä osallistujia kiinnostivat eniten tutut ja helpot toiminnot, jotka eivät vaatineet pitkää keskittymistä tai uuden opettelua.

Palvelutarpeen osalta todettiin, että #Torstaiklubi-toiminta saavutti tavoitteensa osittain. Toiminnan osallistujista valtaosa oli nuorempia alakoululaisia, jotka eivät olleet tutkimuksen varsinaista kohderyhmää. Varhaisnuoria kohdattiin ryhmätoiminnan sijaan erityisesti keskustelujen kautta.

Tulosten pohjalta nousi esiin selkeitä teemoja, joihin tulisi panostaa jatkossa. Näitä ovat kulttuuri- ja sukupuolensensitiivinen työ, osallistaminen sekä ilmapiiriin ja turvallisuuteen liittyvät tekijät. Tutkimuksen lopputuotteeksi muotoutuivat näiden teemojen pohjalta kehittämissuositukset, joiden avulla toimintaa voi jatkojalostaa tulevaisuudessa. Varhaisnuorten palveluiden kehittämistä tulisikin jatkaa syksyllä 2020, yhdessä nuorten ja yhteistyökumppanien kanssa.

Asiasanat: varhaisnuoret, kirjastot, palvelumuotoilu

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Master of Humanities, Community Educator

Merja Kauppinen
#Thursdayclub -activity : developing of sub teen library services
Number of Pages: 53 and two attachment pages
Supervisor: Laura Castrén
Subscriber: Helsinki City Library, Tapulikaupunki Library

The subject of this thesis was to develop the library services for the sub teen customer group. The developing process took place in Tapulikaupunki Library, Helsinki. As a new experiment, #Thursdayclub was launched. The need for development was based on observations and tacit knowledge gained through work experience. The development research was part of an experimental process, which was preceded by a series of art workshops with the same target group in the autumn of 2019. The experiment confirmed the need for the service and led to the creation of the #Thursdayclub -activity.

The development of sub teen library services is important, as the number of young people in this age group is growing in Helsinki. Teens spend a lot of time in public spaces such as libraries and there are not enough targeted activities for them. This has also been seen in the Tapulikaupunki area. #Thursdayclub could also increase the opportunities in leisure time activities for sub teens, prevent exclusion and to increase the participation of young people. These themes were addressed in the theory base of this work.

#Thursdayclub -activities took place from January 16 to February 27, 2020. Its contents included recycling crafts, a reading session, a functional game in the Seppo.io learning platform, a nail polish workshop, and a board game night.

The main methods of the research were service design and participatory observation. The observation was used to gather participants' ideas for developing activities. In addition, the impact of the activities on the library's atmosphere, meeting the need for services and the attitudes of the participants were mapped. The results were divided into effects, attitudes, and a need for service.

The atmosphere in the library space was mostly restless during the activity, due to the large number of simultaneous visitors as well as large groups. The activity did not have a significant impact on this atmosphere.

In terms of content, participants were the most interested in activities that were already familiar to them, and otherwise easy to grasp. It was also important, that activities did not require much concentration or learning something new.

Unanimity among youth had a significant effect on willingness to participate in activity. The decision of participating always depended on friends' opinion. Interest towards activity did not guarantee participation. Participation was also not voluntary, but always required the persuasion of the instructor.

#Thursdayclub -activity partially achieved its goals. The majority of the participants in the activity were younger than the actual target group of the study. Sub teens were encountered through discussions, instead of group activity.

Based on the results, clear themes emerged that should be invested in in the future. These include culturally and gender-sensitive work, inclusion, and atmosphere and security factors. On the basis of these themes, the final product of the research was development proposals that can be used to further refine the activities in the future. The development of sub teen services should therefore be continued in the autumn of 2020, together with teens and partners in cooperation.

Keywords: sub teens, libraries, service design

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	5
1.1	Tausta.....	5
1.2	Varhaisnuorten iltapäivätoiminnan kehittäminen	5
1.3	Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset	7
1.4	#Torstaiklubi-toiminnan käynnistäminen.....	8
1.5	Toimintamalli	10
2	TOIMINTAYMPÄRISTÖ	10
2.1	Toimintaympäristön kuvaus	10
2.2	Tilaajan kuvaus.....	11
3	KÄSITTEET JA TIETOPERUSTA	12
3.1	Nuoruuden ja harrastamisen ja vapaa-ajan määritelmä	12
3.2	Nuortenkirjastotyö ja kulttuuri- ja sukupuolisensitiivinen työote	15
4	MENETELMÄT.....	22
4.1	Tutkimusote: kehittämistutkimus.....	22
4.2	Palvelumuotoilu ja osallistuva havainnointi	22
4.3	Sisällönanalyysi	27
4.4	Tutkimuksen luotettavuus.....	28
4.5	Tutkimuksen etiikka	29
5	TULOKSET JA ANALYYSI	30
5.1	Taustatiedot	30
5.2	Vaikutukset	34
5.3	Asenteet	36
5.4	Palvelutarve	38
6	POHDINTA JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET	43
	LÄHTEET	48
	LIITTEET	54
	Liite 1 Havainnointirunko	54

1 JOHDANTO

1.1 Tausta

Opinnäytetyöni tilaaja on Helsingin kaupunginkirjasto, joka on ollut työnantajani vuodesta 2011 lähtien. Työskentelen lasten- ja nuorten palveluiden erikoiskirjastovirkailijana Tapulikaupungin kirjastossa. Oma pitkäaikainen työpaikkani toimiikin tutkimukseni toimintaympäristönä.

Lasten- ja nuortenkirjastotyöntekijänä työnkuvaani kuuluvat olennaisesti varhaiskasvatus- ja kouluyhteistyö, mediakasvatus sekä vapaa-ajan ryhmätoiminnan suunnittelu ja ohjaaminen. Perinteisiä kirjaston lasten- ja nuorten ohjatun toiminnan muotoja ovat esimerkiksi satu- ja lorutuokiot, pelitoiminta sekä askartelu- ja työpaja-toiminta. Työhön kuuluu myös moniammatillinen yhteistyö ja erilaisissa verkostoissa toimiminen.

Lasten- ja nuortenkirjastopalvelut kattavat siis monta asiakasryhmää aina vauvaikäisistä nuoriin aikuisiin. Kirjaston onkin varmistettava tasavertaiset ja riittävät palvelut kaikille näille ryhmille. Yksi kipeästi palveluita kaipaava ryhmä on varhaisnuoret, joille suunnatut kirjastopalvelut otinkin kehittämistyöni aiheeksi.

1.2 Varhaisnuorten iltapäivätoiminnan kehittäminen

Tapulikaupungin kirjastossa käy paljon varhaisnuoria, eikä heille ole riittävästi kohdennettua palvelutarjontaa. Palvelun puute on heijastunut levottomuutena alueella. Huomio perustuu vahvasti arkityössä tekemääni pitkäaikaiseen havainnointiin, ja sitä kautta syntyneeseen hiljaiseen tietoon. Michael Polanyin luomalla hiljaisen tiedon käsitteellä tarkoitetaan toiminnan kautta saavutettua, sanoittamatonta tietämystä (Polanyi 1966). Työelämässä on paljon tällaista hiljaista tietoa, jonka dokumentointi sekä hyödyttää työyhteisöä laajasti (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2014) että toimii hyvänä lähtökohtana kehittämishankkeille (Ojasalo ym. 2014). Työni pyrkimyksenä onkin tuoda hiljaista tietoa paremmin näkyviin.

Kehittämistarve perustuu myös aiempaan toimintakokeiluun kohderyhmän parissa. Opinnäytetyötäni edeltää yhteistyö, jossa Tapulikaupungin kirjasto järjesti syksyllä 2019 yhdessä Helsingin Tyttöjen Talon ja Teatteri Tuikkeen kanssa monikulttuurisille

tytöille kohdennetun taidetyöpajojen sarjan. Kokeilu vahvisti näkemystä siitä, että ohjatulle ryhmätoiminnalle on kysyntää, ja että varhaisnuorten palveluita on syytä kehittää edelleen. Tähän suuntaan ohjasi myös toimintaan osallistuneilta nuorilta saatu palaute.

Huoli varhaisnuorten palveluista ei ole yksin kirjaston. Helsingin nuorisoasiainkeskus on teettänyt 10-12 -vuotiaisiin helsinkiläisiin liittyvistä huolista ja palvelutarpeista selvityksen (Peltola 2018). Selvitystä varten on haastateltu useita palvelutarjoajia, mukaan lukien kirjastojen henkilökuntaa. Selvityksen mukaan erityisesti sosioekonomisesti heikoimmilla alueilla, kuten Koillis-Helsingissä, on havaittu 10-12 -vuotiaiden nuorten oireilua. Oireilu ilmenee esimerkiksi huonona käyttäytymisenä, häiriköintinä ja yleisenä levottomuutena. Syy julkisissa tiloissa hengailuun on yleisimmin toiminnan ja tekemisen puute (mt., 2018).

Selvitys tukee omia havaintojani siitä, että varhaisnuoret ovat palveluiden suhteen väliinputoajia. Tapulikaupungin nuorisotalon toiminnan ikärajat ovat kaksijakoiset: *junnut 10-12v* ja *nuoret 13-17v*. Toiminta junnuille, siis varhaisnuorille, loppuu jo klo 16 (Helsingin kaupunki 2019). Nuoret kaipaisivat mielekästä toimintaa vielä ilta-aikaanakin. Kirjasto on yksi niistä harvoista toimijoista alueella, joka tämän mahdollistaa, sillä sen toiminnoissa ei ole ikärajoja.

Selvitykseen osallistuneet toimijat tarjoavat monenlaista toimintaa, mutta tarjonta on pirstaleista ja vaihtelevaa. Iltapäivätoiminnan puutteesta kärsii eniten heikommassa asemassa olevat perheet, joten palveluiden turvaaminen on myös tasa-arvokysymys (Peltola 2018). Selvitykseen haastateltu kirjaston työntekijä kiteyttää varhaisnuorten iltapäivätoiminnan tarpeen lähiöissä seuraavasti:

”Joo ja yleensäkin vähän sillein, et enemmän lähiöissä ---, siellä se iltapäivätoimintatarve on jotenkin isompi. Et kun heillä ei ole välttämättä niin paljon maksettuja harrastuksii, kun sit taas keskustan lapsilla tai sit jossain muun alueen lapsilla. Et sen kyllä huomaa niinkun et jossain Kontulassa niin siel on kyl- ne tulee kaikki sinne [kirjastoon] humps kun koulu loppuu. -Kirjaston työntekijä”

Selkeästä tarpeesta huolimatta kirjastojen panostus iltapäivätoimintaan on vaihtelevaa. Vilkaistu pääkaupunkiseudun Helmet-sivujen tarjontaan osoittaa, että juuri ala-

koululaisille soveltuvia palveluita on vähän suhteessa muuhun tarjontaan. Etsin Helmet-sivuston tapahtumahausta kevätkaudella 2019, eli 1.1.2019-31.5.2019, järjestetyt lasten- ja nuortentapahtumat. Selkeästi alle kouluikäisille suunnattuja tapahtumia löytyi 251 kappaletta. Koululaisille kohdennettuja tapahtumia löytyi 57 kappaletta, siis huomattavasti vähemmän. (Helmet.fi 2019).

Alle kouluikäisten toimintaan kuuluu perinteiset satu- ja lorutuokiot, joita järjestetään lähes jokaisessa kirjastossa. Koululaisille suunnattu toiminta on haun perusteella sisällöllisesti monipuolisempaa, mutta selkeästi epäsäännöllisempää. Tapahtumahaun tulokset eivät ole täysin yleistettävissä, sillä kaikkea kirjastojen toimintaa ei ole välttämättä laitettu Helmet-sivustolle.

Tarpeen pohjalta opinnäytetyöni aiheeksi kirkastui uuden #Torstaiklubi-toimintamuodon käynnistäminen, joka täyttäisi aukon kirjaston palvelutarjonnassa sekä lisäisi Tapulikaupungin alueen harrastusmahdollisuuksia. Onnistuessaan uudella palvelulla voisi olla laajemminkin positiivinen vaikutuksia, kuten yhteisöllisyyden vahvistuminen ja syrjäytymisen ehkäisy.

Samalla palvelu edistäisi kirjaston ydintavoitteita: lukemiskulttuurin ylläpitämistä, monipuolisen lukutaidon tukemista sekä aktiivisen kansalaisuuden mahdollistamista yhteisöllisyyden keinoin (Laki yleisistä kirjastoista 2016/1492, 2§).

1.3 Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset

Tutkimusongelma on siis puute kirjaston varhaisnuorille suunnatussa palvelutarjonnassa. Tutkimuksen tekoa ohjaa kolme tutkimuskysymystä:

1. Millä tavoin #Torstaiklubi -toiminta vastaa kirjaston palvelutarpeeseen?
2. Millaisia vaikutuksia toiminnalla on kirjaston arkeen?
3. Miten osallistujat suhtautuvat #Torstaiklubi-toimintaan?

Tutkimuskysymysten avulla tarkastellaan #Torstaiklubi-toiminnan vaikuttavuutta. Kysymysten kautta haetaan vastausta siihen, miten uusi palvelu ja tarve todellisuudessa kohtaavat. Toiminnan vaikuttavuus riippuu siitä, kuinka eheä ja kohderyhmälle soveltuva kokonaisuus #Torstaiklubi -toiminta lopulta on. Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen vastaamalla saadaan tietää, lunastaako toiminta paikkansa kirjaston palvelutarjonnassa sellaisenaan vai onko se syytä jättää vielä kehitysasteelle.

Koska tutkimusongelma on syntynyt arjessa havaitusta tarpeesta, on palvelun vaikutusta toimintaympäristöön syytä tarkastella. Osallistuvan havainnoinnin avulla on mahdollista tehdä monipuolisia havaintoja tutkittavasta ilmiöstä. Osallistujien ajatuksia ja keskinäistä vuorovaikutusta tarkkailemalla saadaan aineistoa palvelun kehittämiseksi, mutta mielenkiinnon kohdistaminen myös muihin tekijöihin tuottaa arvokasta tietoa.

Toiminnan vaikutus lasten- ja nuortenosaston ilmapiiriin ja yleisesti kirjaston arkeen kiinnostaa varmasti tutkimustyön tilaajaa eli kirjastoa. Kiinnostavaa on myös nähdä, miltä uusi toiminta näyttää sekä kirjaston työntekijöiden että nuorten silmin nähtynä. Ennakko-oletukseni on, että yhteisöllinen toiminta voi rauhoittaa paikoitellen levotonta tilaa ja luoda seesteisyyden tuntua.

Palvelun kehittämisen kannalta tärkeintä on osallistujien näkemysten selvittäminen. Toimintaan osallistuvien asenteet, näkemykset, ideat ja toiveet muodostavat aineiston, joka mahdollistaa palvelun ketterän kehittämisen sekä tekevät koko prosessista yhteisöllisen ja osallistavan. Tutkimuskysymykset ja vastaukset niihin nivoutuvat kokonaisuudeksi, jossa huomioidaan kirjastojen palvelutarjonta, yksittäisen kirjaston arkiympäristö sekä lasten ja nuorten tarpeet.

1.4 #Torstaiklubi-toiminnan käynnistäminen

Tarpeen pohjalta käynnistin #Torstaiklubi -toimintamuodon yhdessä työparini, erikoiskirjastonhoitaja Ella Paijan, kanssa. #Torstaiklubi oli avointa ja ohjattua iltapäivätoimintaa, osana kirjaston muuta palvelutarjontaa. Toiminnan ajankohdaksi päätettiin kevätkausi 2020, 16.1.-7.5.2020, aina parittomien viikkojen torstaisin klo 15-16. Toiminnan oli tarkoitus huipentua kevätjuhliin toukokuussa 2020. Toimintaa markkinoitiin kohderyhmälle mainosjulistoiden avulla sekä kertomalla siitä suoraan kirjasto-tilassa olleille nuorille.

#Torstaiklubin tarkoituksena oli ohjata osallistujille monipuolisia kirjallisuuteen ja lukemiseen liittyviä sisältöjä, joissa hyödynnettäisiin kirjallisuuskasvatuksellisia menetelmiä. Kirjallisuuskasvatuksella tarkoitetaan muun muassa lukuharrastuksen pariin innostamista, lukukokemuksien luomista (Rättyä 2012).

Toiminta muotoiltiin siten, että siihen oli mahdollista osallistua matalalla kynnyksellä ja ilman ennakko-osaamisvaatimuksia. Taidetyöpajoista saatujen kokemusten perusteella pidimme visuaalisia- ja taidelähtöisiä menetelmiä edelleen hyvinä lähestymistapoina. Toiminnan avoimen luonteen vuoksi oli tärkeintä, että tehtävät harjoitteet olivat helposti muokattavissa monelle ikäryhmille sopiviksi. Näin ollen tekeminen ei muodostuisi kenellekään liian vaikeaksi, ja se voisi synnyttää onnistumisen kokemuksia.

Kirjastojen tärkeimmät tavoitteet, lukemisen edistäminen ja lukuharrastuksen tukeminen (Laki yleisistä kirjastoista. 2016/1492, 2§), ohjasivat #Torstaiklubi-toiminnan suunnittelua. PISA 2018 -tutkimuksen mukaan suomalaisnuorten lukutaito on edelleen huippuluokkaa. Oppilaiden väliset erot ovat kuitenkin kasvaneet hieman, ja lukutaidon osaaminen on laskenut pidemmän aikavälin tarkastelussa, vuodesta 2000 26 pistettä (PISA 2018).

Tavoittelimme #Torstaiklubi-toiminnalla erityisesti lasten ja nuorten monipuolisen lukutaidon vahvistamista. Perusopetuksen opetussuunnitelmassa monilukutaito määritellään seuraavasti:

”Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten tekstien tulkitsemisen, tuottamisen ja arvottamisen taitoja, jotka auttavat oppilaita ymmärtämään monimuotoisia kulttuurisia viestinnän muotoja sekä rakentamaan omaa identiteettiään. Monilukutaito perustuu laaja-alaiseen käsitykseen tekstistä. Teksteillä tarkoitetaan tässä sanallisten, kuvallisten, auditiivisten, numeeristen ja kinesteettisten symbolijärjestelmien sekä näiden yhdistelmien avulla ilmaistua tietoa. Tekstejä voidaan tulkita ja tuottaa esimerkiksi kirjoitetussa, puhutussa, painetussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa.” (POPS 2014, 20, 27).

Toiminnan sisällöt suunnittelimme siis lukutaidon monipuolisesti käsittäen ja erilaisia medioita hyödyntäen.

1.5 Toimintamalli

Tutkimustyön lopputuotteen oli tarkoitus olla valmis toimintamalli, jonka pohjalta kehittämistä jatkettaisiin syksyllä 2020. Ajatuksena oli, että toimintamalli voitaisiin jakaa laajasti kirjastoalan käyttöön. Lisäksi se hyödyttäisi muitakin nuorten kanssa toimivia tahoja, kuten nuorisotoimea ja kouluja. Kirjastojen valtakunnallisesta tapahtumareseptipankista mallin saisi helposti käyttöönsä. Onnistuessaan se nostaisi varhaisnuorten kirjastopalvelut laajempaan keskusteluun sekä innostaisi työntekijöitä kokeilemaan toimintaa omissa toimipisteissään.

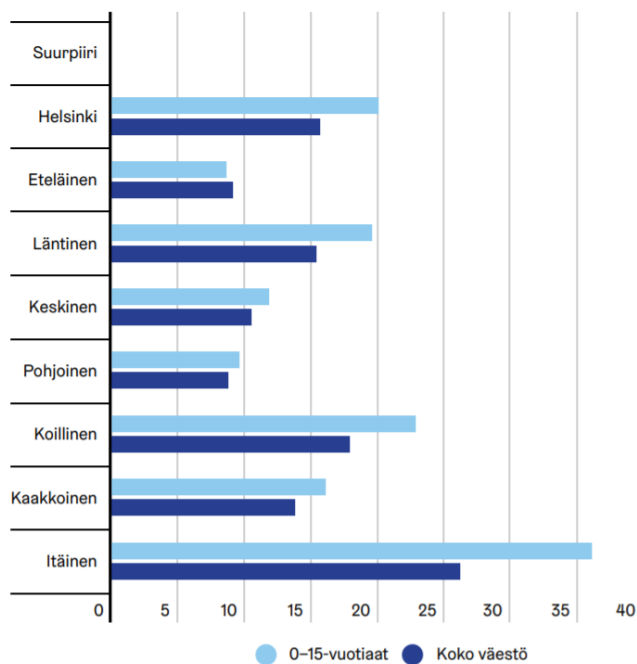
Tutkimuksen tulosten pohjalta konkreettista mallia ei kuitenkaan syntynyt. Esiin nousi sen sijaan selkeitä teemoja, joiden kehittämiseen tulisi mielestäni jatkossa panostaa. Tutkimukseni lopputuotos ovat siis kehittämis ehdotukset, joiden edistämiseen olen itsekin valmis panostamaan työntekijänä vielä tutkimusprosessin päätyttyäkin.

2 TOIMINTAYMPÄRISTÖ

2.1 Toimintaympäristön kuvaus

Tapulikaupunki on Puistolan suurpiiriin kuuluva asuinalue Koillis-Helsingissä. Tuoreimman tilastotiedon mukaan Vantaan rajalla sijaitsevassa lähiössä asuu 8 989 asukasta, joista 910 on 7-15-vuotiaita lapsia ja nuoria. (Helsingin kaupunki 2019). Asukasmäärässä on havaittavissa kasvua muutaman vuoden aikana, sillä vuoden 2016 tilaston mukaan Tapulikaupungissa asui 8 675 asukasta, joista 7-15 -vuotiaita oli 758 lasta ja nuorta (Helsingin kaupunki 2016).

Helsingin väkiluku kokonaisuudessaan on kasvussa. Muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvien osuus kasvusta on 70%. Eniten vieraskielisiä on kaupungin Itäisessä suurpiirissä, jonka jälkeen toisena tilastoissa on Koillinen suurpiiri. Koillisella alueella vieraskielisistä asukkaista enemmistö on 0-15 -vuotiaita lapsia. (Helsingin kaupunki 2019).

Kuvio 1 : Helsingin Koivun suurpiirin vieraskielisen väestön osuus 1.1.2019. Lähde: Tilastokeskus. Grafiikka: Helsingin kaupunki. Helsingin tila ja kehitys 2019.

Tapulikaupunki on monikulttuurinen, virkeä ja eloisa lähiö, jossa on paljon potentiaalia kiinnostavan kaupunkikulttuurin toteuttamiseen. Alueella vaikuttaa aktiivinen asukasyhdistys Tapulikaupunki-Seura, sekä useita moniammatillisia yhteistyöverkostoja. Tapulikaupungissa on tällä hetkellä runsaasti asukkaita osallistavaa ja aktivoivaa taide- ja kulttuuritoimintaa, sillä alueella toimii kolmivuotinen Valokeilassa Koivunen -hanke.

2.2 Tilaajan kuvaus

Merkittävä kulttuuritoimija alueella on luonnollisesti Tapulikaupungin kirjasto, joka sijaitsee Puistolan juna-aseman kupeessa Maatullinaukiolla. Kirjasto aloitti toimintansa monitoimitalossa vuonna 1986 (Kirjastot.fi 2020). Samassa rakennuksessa sijaitsee toinen kunnallinen palvelu, Tapulikaupungin nuorisotalo. Talossa on lisäksi kaupallisia toimijoita, joskin kirjaston lähimmät liiketilat ovat tällä hetkellä tyhjiään.

Tapulikaupungin kirjasto on osa Helsingin kaupunginkirjaston kirjastoverkkoa, johon kuuluu 37 kirjastoa ja kaksi kirjastoautoa (Helsingin kaupunki 2019). Tapulikaupungin kirjasto on kaksoiskirjasto Puistolan kirjaston kanssa: henkilökunta työskentelee

molemmissa toimipisteissä ja suunnittelee toimintaa yhdessä. Kirjaston keskeisiä yhteistyökumppaneita alueella ovat esimerkiksi nuorisotalo, lähikoulut, leikkipuisto, seurakunta sekä palvelutalo.

Pieni, mutta aktiivinen lähikirjasto tarjoaa monipuolista toimintaa eri kohderyhmille. Tapulikaupungin kirjaston virkeästä tapahtumatoiminnasta iso kiitos kuuluu vapaaehtoistyöntekijöille. Kirjaston asiakkaat ovat järjestäneet ja ohjanneet tiloissa esimerkiksi laululeikkituokioita, lukupiirejä, keskustelukerhoja sekä digiopastusta.

3 KÄSITTEET JA TIETOPERUSTA

3.1 Nuoruuden ja harrastamisen ja vapaa-ajan määritelmä

Nuoruuden määritelmä

Elämänkaarajattelussa ihminen nähdään alati kehittyvänä yksilönä, joka käy elämässään läpi erilaisia vaiheita (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2014). Näitä vaiheita ovat varhaislapsuus, keskilapsuus, nuoruus, aikuisuus ja vanhuus (Nurmi ym. 2014). Opinnäytetyöni varsinaista kohderyhmää ovat alakoulun viimeisillä luokilla olevat lapset ja nuoret, joista itse käytän nimitystä *varhaisnuoret*. Nuoruuden tarkkaa määritelmää on vaikea antaa. Erilaisia tulkintoja on runsaasti, sillä nuoruus elämänvaiheena on moniulotteinen kokonaisuus, jossa kehitys tapahtuu biologisella, psykologisella ja sosiaalisella tasolla.

Nuoruusvaihe voidaan jakaa esimerkiksi *varhaisnuoruuteen* (11-14 ikävuotta), *keskinuoruuteen* (15-18 ikävuotta) sekä *myöhäisnuoruuteen* (19-25 ikävuotta) (Nurmi 2003). Nurmen näkemyksen valossa minun on siis perusteltua käyttää työni kohderyhmästä nimitystä *varhaisnuoret*.

Nuoruutta määrittää biologinen kehitys ja fyysinen kasvu, joka muovaa myös nuoren ajattelua (Nurmi 2003). Yhteiskunnan muuttuvat odotukset nuorta kohtaan johtavat lopulta identiteetin kehittymiseen. (Nurmi 2003; Erikson 1959). Itsenäisen ajattelun myötä nuorelle syntyy käsitys omasta minäkuvasta sekä kyky ohjata omaa elämää (Nurmi 2003). Nuoruuteen kuuluu myös kiinteästi uusien suhteiden luominen ikätovereihin, emotionaalisen itsenäisyyden saavuttaminen vanhemmista sekä oman maa-

ilmankatsomuksen omaksuminen (Nurmi 2003; Havighurst 1972). Nuoruus on valtavien mullistusten ja ahaa-elämysten vaihe. Ikäkausi, jossa kurottaudutaan oman lähipiirin ulkopuolelle ja luodaan uusia suhteita. Toisaalta katse kääntyy samanaikaisesti sisäänpäin, omaan itseen ja omiin ajatuksiin.

Harrastamisen ja vapaa-ajan määritelmä

Harrastamisesta puhuttaessa herää monenlaisia mielikuvia. Ensiajatukseni on, että harrastus on jotakin, jota tehdään säännöllisesti ja yhdessä muiden samasta asiasta kiinnostuneiden kanssa. Harrastaminen olisi näin ollen säännöllistä ja yhteisöllistä ryhmätoimintaa. Opetus- ja kulttuuriministeriö on määritellyt harrastamisen vielä laajemmin toiminnaksi, joka voi olla myös omatoimista tai itsestään tapahtuvaa (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017).

Yleisillä kirjastoilla on lainsäädännön tuoma velvoite tarjota tilojaan monenlaiseen käyttöön, myös harrastamiseen (Laki yleisistä kirjastoista. 2016/1492, 6§). Kirjastot eivät toimi pelkästään tilojen tarjoajana, vaan järjestävät aktiivisesti harrastustoimintaa. Nuorten vapaa-ajasta puhuttaessa viitataan kuitenkin usein muuhun, kuin kirjastossa tapahtuvaan toimintaan.

Tämä johtunee siitä, että harrastaminen määritellään yhä edelleen melko kapeasti, lähinnä liikunnan harrastamisen kautta:

”niistä, jotka sanovat harrastavansa jotain liikuntaa, 93 prosentilla on mielestään jokin harrastus, kun kokonaan liikuntaa harrastamattomilla osuus on vain 58 prosenttia.” (Nuorten vapaa-aikatutkimus 2018).

Koska harrastuksen käsitettä on vaikea määritellä yksiselitteisesti, olisi mielekkäämpää puhua nuorten vapaa-ajanvietosta. Tällöin se voitaisiin nähdä myös monipuolisesti erilaisten toimijoiden työkenttänä.

Vapaa-aika on nuorille erityisen merkityksellistä, koska se tukee myönteistä kehitystä, kehittää sosiaalisia taitoja ja parhaimmillaan ehkäisee syrjäytymistä ja yksinäisyyttä. (Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Nurmi, Pulkkinen & Ruoppila 2014). Helsingin nuori-

soasiainkeskuksen Hyvä vapaa-aika – parasta oppia -hankkeessa (2013-2017) testattiin toimintamallia, jossa yläkouluikäiset nuoret saivat erityistä tukea harrastamiseen ja vapaa-aikaan. Hankkeen loppuraportista (Anttila 2017) selviää, että nuorten mielestä hyvä vapaa-aika on ennen kaikkea omaa tilaa ilman velvoitteita ja pakkoja, siis aikaa ilman aikuisen ohjausta. Vapaa hengailu onkin tärkeää vastapainoa harrastuksille ja koululle (mt., 2017).

Siitä huolimatta, että nuorilla on kaipuu omaehtoiseen olemiseen, käyvät erilaiset toimijat kilpailua nuorten vapaa-ajasta. Tarjolla on runsain mitoin aikuisvetoista ja ohjattua toimintaa, jonka piiriin nuoria houkutellaan järjestelmällisesti. Myös Tapulikaupungissa työskentelee useita samalle kohderyhmälle palveluita tuottavia toimijoita, ja palvelutarjonta on osittain päällekkäistä. Palveluiden kartoittaminen kirjaston yhteistyökumppanien, kuten koulujen ja nuorisotalojen, kanssa olisi ensiarvoisen tärkeää, jotta päällekkäisyydet ja aukot alueen palveluissa tunnistettaisiin.

Moniammatillinen yhteistyö ja kilpailuasetelma nostetaan esiin myös kansainvälisen kirjastoalan kattojärjestön IFLA:n nuortenkirjastotyön linjauksissa:

The young adults' activities in culture, education and social life must be co-ordinated so that the local institutions do not compete but co-operate for the benefit of the young adults. Many librarians have the resources and the knowhow to be the professional co-ordinators for the benefit of young adults.

Linjauksessa peräänkuulutetaan paikallisten tahojen välistä koordinoitua ja yhteistyötä nuorten hyväksi, kilpailemisen sijaan. Linjauksissa korostetaan myös, että monilta nuortenkirjastotyöntekijöiltä löytyy kyllä välineet ja ammattiosaaminen tähän koordinointiin. Yhteistyö ja kilpailemisesta luopuminen tuo mukanaan uutta osaamista ja lisäarvoa kirjastotyöhön. On luontaista ajatella palveluita oman organisaation näkökulmasta. Kapeanäköinen ajattelu sulkee ulos kuitenkin paljon hyvää, eikä edistä nuoren etua. Yhteisten suuntaviivojen löytäminen mahdollistaa nuorten tarpeiden tunnistamisen paremmin, ja siten vahvistaa nuortenkirjastotyöntekijöiden ammatillista osaamista.

3.2 Nuortenkirjastotyö ja kulttuuri- ja sukupuolisensitiivinen työote

Kirjasto toimintaympäristönä

Kirjasto on instituutio, joka merkitsee jotakin lähes jokaiselle suomalaiselle. Kirjastolaitosta arvostetaan ja sen olemassaoloa pidetään tärkeänä. Kirjasto on merkittävä osa yhteiskuntaamme, ja se herättää ihmisissä valtavasti erilaisia mielikuvia, tunteita, oletuksia, ajatuksia ja muistoja. Kirjastolaitos nähdään sivistyksen ja tiedon kehtona, perinteitä vaalivana tahona. Sitä se toki onkin, verovaroin tuotettua yhteistä hyvää, joihin kaikilla ihmisillä on vapaa pääsy.

Avoimuus ja saavutettavuus perustuu lakiin: kirjastojen yhtenä tehtävänä on turvata väestön yhdenvertaiset mahdollisuudet sivistykseen, kulttuuriin ja tiedonsaamiseen (Laki yleisistä kirjastoista. (1492/2016, 2§). Kirjastoilla on merkittävä rooli kansalais-taitojen vahvistamisessa ja siten syrjäytymisen ehkäisyssä. Kirjastot ovat yhteisöllisiä olohuoneita, joihin mahtuu erilaisia käyttäjäryhmiä, ääntä, hauskanpitoa ja harrastamista.

Kaikille avoin ja maksuton tila tuo mukanaan haasteen erilaisten käyttäjäryhmien huomioimisesta samanaikaisesti. Yhteiskäytössä olevat tilat altistavat konflikteille, mutta toisaalta voivat lisätä suvaitsevaisuutta, vähentää ennakkoluuloja ja avata mahdollisuuden yhteistoimintaan (Kylmäkoski 2006). Kirjasto on muutakin kuin avoin tila. Se on ympäristö, jossa syntyy kohtaamisia, asiakkaiden ja työntekijöiden välistä vuorovaikutusta sekä järjestetään monipuolista toimintaa.

Kirjastoja kuvaa osuvasti käsite *sosiaalinen kirjasto*, joka ilmaisee kirjaston moderniutta, ja roolia tilana, jossa sosiaalisuus, yhteisöllisyys ja ihmisten kohtaaminen korostuvat (Hokkanen 2015). Hokkasen mukaan kirjastot ovatkin aktivoivia tiloja, joissa tapahtuu sosiaalisia kohtaamisia ja jopa sosiaalista innostamista. (mt., 2015).

Aina kirjaston käyttö ei edellytä sosiaalisuutta, eikä edes käyttäjäksi rekisteröitymistä tai henkilökunnan kanssa asioimista. Yksinomaan Helsingissä omatoimikirjastojen aukiolotunnit ovat lisääntyneet 65% (Kirjastot.fi 2020) vuosien 2014-2018 välillä. Kirjaston omatoiminen käyttö monipuolistaakin tilojen käyttöä ja avaa mahdollisuuksia uudennlaisille innostaville toiminnoille. Modernit kirjastot ovatkin oppimisympäristöjä ja kasvualustoja (Haapala 2012), joilla on laajat käyttötarkoitukset ja -mahdollisuudet.

Kirjasto nuorten tilana

Nuorten kirjastonkäyttö on aiheena puhuttanut kautta aikojen. (Purhonen 2015). Ilmiötä lähestytään usein kahdesta näkökulmasta: joko nuoret ovat kirjastolle hukattu kohderyhmä, jota pyritään houkuttelemaan takaisin (mt., 2015) tai kyse on nuorten häiriökäyttäytymisestä. Usein törmään väitteeseen, etteivät nuoret vietä kirjastossa aikaa, ja että kirjastot kamppailevat tämän asiakasryhmän tavoittaakseen. Tässä on varmasti totuuden siemen. Yleisten kirjastojen hankerekisteriä (Kirjastot.fi 2020) tarkastellessa voidaan havaita, että monessa hankkeessa tavoitteena on juuri löytää kadonneet nuoret, ja houkutella heidät kirjaston asiakkaiksi järjestämällä kiinnostavia palveluita.

Tapulikaupungin kirjastossa tilanne päinvastainen: monet nuoret ovat löytäneet kirjaston ja valinneet sen omaksi vapaa-ajanviettopaikakseen. Joillakin alueilla kirjastot ovat suosittuja paikkoja, toisaalla taas eivät. Tämä voi selittyä alue- ja paikkakunta-kohtaisilla eroilla: jos alueella on paljon nuoria houkuttelevia tiloja, ei kirjasto välttämättä nouse suureen suosioon (Lampela, Leppävuori & Puomilahti 2016). Toisaalta kirjastosta toimintaympäristönä tekee ainutlaatuisen se, että eri-ikäiset nuoret voivat viettää aikaa keskenään. Mahdollisuus anonyymiin asiointiin sekä laajat aukioloajat houkuttelevat ottamaan kirjastotilan tukikohdaksi.

Helsingin nuorisosiainkeskuksen NuHa-hankkeessa jalkauduttiin nuorten pariin keräämään nuorten ajatuksia vapaa-aikaan liittyen (Merimaa 2015). Hankkeen raportissa todetaan varhaisnuorten olevan tyytyväisiä juuri kirjastoihin ja nuorisotaloihin, ja niissä saatetaan käydä lähes päivittäin. Kirjastot ja nuorisotalot vetoavat erityisesti varhaisnuoriin, ja vanhemmat nuoret käyttävät tiloja enää paremman puutteessa (mt., 2015). Hankkeen kautta kohdattiin yli tuhat Helsingin alueella ollutta nuorta. Raportti avaakin mielestäni luotettavasti kirjastotilojen merkitystä juuri varhaisnuorille.

Valitettavan usein nuorten kirjastonkäyttö nähdään kuitenkin vain häiriköintinä. Tämä johtuu osittain kirjastoon liitetyistä perinteisistä mielikuvista, joiden perusteella määritellään, miten kirjastopalveluita tulisi käyttää. Kirjastoja ei nähdä sosiaalisina tiloina, vaikka se ei vastaakaan nykykirjastojen todellisuutta (Launonen 2015). Kaikista asiakasryhmistä syntyy kirjastotiloissa ääntä, mutta monesti vain nuorten ryhmien kohdalla siihen suhtaudutaan paheksuen. On tyypillistä, että juuri nuorten käytöstä

pyritään hillitsemään säännöillä ja kielloilla, joita ei kovinkaan usein aikuistenosastoilta löydy (Kiilakoski & Kivijärvi 2012, Pyyry 2015, Kiilakoski 2016).

Perinteinen kuva kirjastosta hiljaisuuden tyyssijana voi olla monille, erityisesti muista kulttuureista tuleville nuorille, täysin vieras. Onkin hyvä miettiä, haluammeko ammatteisina vahvistaa pölyttyneitä käsityksiä vai kannustaa nuoria yhteisöllisyyteen ja kohtaamiseen uuden ajan kirjastossa. Lisäksi nuorten niputtaminen yhteen joukkoon lisää ikäviä ikäryhmään liitettyjä stereotypioita, eikä auta rakentamaan aidosti kaikille suunnattua tilaa.

Tarkoitukseni ei ole lakaista maton alle nuorten aiheuttamia ongelmia. Kirjastojen todellisuutta on myös nuorten häiriökäyttäytyminen, joka vakavissa tapauksissa vaatii tuekseen viranomaisapua. Yhteiskunnan ongelmat, kuten pahoinvointi ja eriarvoisuus nousevat näkyviin juuri kirjaston kaltaisissa avoimissa, matalan kynnyksen kohtaamispaikoissa. Kirjasto tavoittaa myös ne nuoret, jotka ovat saaneet vaikeammat lähtökohdat elämään. Häiriökäyttäytyminen on vain jäävuoren huippu, ulospäin näkyvä oire, joka heijastelee laajempaa yhteiskuntaan sidoksissa olevaa pahoinvoinnin ilmiötä.

Kirjastojen kaltaiset turvalliset arkiympäristöt, joissa ohjaava aikuinen on läsnä, ovat erityisesti nuorille merkityksellisiä. Ne vahvistavat osallisuutta ja ehkäisevät syrjäytymistä (Kallio, Stenvall, Bäcklund & Häkli 2013). Kirjastolla voi olla positiivinen vaikutus nuoren hyvinvointiin. Kirjastotyöntekijän on mahdollista toteuttaa *myönteistä tunnistamista*; nähdä ja kuulla nuorta sekä vahvistaa hänen kiinnittymistään yhteisöön (Kallio ym. 2013).

Kirjastot voivat toimia nuorten tiloina nuorisotalojen rinnalla, toimintaa tukien ja täydentäen. Nuoren kasvun tukeminen kuuluu myös kirjastossa lasten ja nuorten parissa työskentelevän vastuisiin, joka siten toimii yhtenä kasvattajana lapsen tai nuoren turvaverkossa.

Uudenlaista moniammatillista yhteistyötä voidaan toteuttaa yhdistämällä yhä useammin kirjastoja ja nuorisotiloja saman katon alle. Tästä esimerkkeinä mainittakoon Selon kirjaston nuortenosasto Pointti sekä Lähipalvelukeskus Hertsin nuorisotila ja kirjasto. Yhteistilat ovat yleistymässä ja hyvä niin, sillä ne ovat keino tavoittaa uusia nuoria kävijöitä molempien toimijoiden tiloihin (Tiitinen & Turunen 2017). Kirjastona

teemme yhtenä toimijana työtä nuorten hyvinvoinnin eteen. Tarvitsemme kuitenkin tueksemme laajaa ja osaavaa moniammatillista verkostoa.

Kirjastonuorisotyö vai nuortenkirjastotyö? : ammattien risteyksessä

Kun nuoret ovat löytäneet kirjastoon, nousee kysymykseen henkilökunnan ammatillinen osaaminen. Monipuoliset kirjastopalvelut kysyvät yleisten kirjastojen henkilökunnalta laaja-alaista osaamista. Kirjastoista löytyykin eri kohderyhmien palveluihin erikoistuneita työntekijöitä. *Lasten- ja nuortenkirjastotyöntekijän* työtehtäviä ovat tyyppillisesti palveluiden pedagoginen suunnittelu, koulu- ja varhaiskasvatusyhteistyö, verkostotyö, mediakasvatus, tapahtuma- ja kerhotoiminnan ohjaaminen sekä arjessa tehtävä kohtaamis- ja kasvatustyö. Työtä tehdään usein tiimeissä ja yhteistyössä tärkeiden sidosryhmien kanssa.

Lasten- ja nuortenkirjastotyö ovat tiivis pari, sisältäen silti kaksi erilaista kohderyhmää. Siinä missä lastenkirjastotyöllä on pitkät perinteet, ei nuorten parissa tehtävä työ ole mielestäni yhtä vakiintunutta, selvärajaista tai systemaattista. Nuorten kanssa tehtävä työ synnyttääkin usein tarpeen tehdä moniammatillista yhteistyötä. Kohderyhmän tuntemuksessa kirjastot hyötyvät erityisesti nuorisoalan ammattilaisten tuesta.

Näiden kahden ammattialan yhteistoimintaa on tutkittu vielä varsin vähän. Laajan katsauksen aiheeseen tekee yhteisöpedagogi (YAMK) Elisa Korsoff opinnäytetyössään Kirjastoissa tehtävä nuorisotyö (Korsoff 2018). Aiheen tuoreudesta kertoo se, ettei selkeitä ja yhdenmukaisia käsitteitä ole. Esimerkiksi Hokkanen (2012), Marttila (2013) ja Korsoff (2018) puhuvat *kirjastonuorisotyöstä*. Yhtä lailla kirjastoalalla ovat vakiintuneet käsitteet *nuortenkirjastotyö* ja *nuortenkirjastotyöntekijä*, joita itse käytän aiheesta puhuttaessa.

Käsitteiden kirjavuus ilmenee monissa yhteyksissä, kuten erinäisissä julkaisuissa, ammattinimikkeissä tai työryhmien nimissä. Esimerkkeinä mainittakoon ammattinimikkeet *nuorisokirjastovirkailija* ja *nuortenkirjastonhoitaja* sekä valtakunnallinen Kirjastoseuran työryhmä, *Nuortenkirjastotyöryhmä*. Lisäksi aiheesta on kirjoitettu *Nuortenkirjastotyön käsikirja* (Alameri-Sajama 2007), jossa käytetään *nuortenkirjastotyö* -käsitettä.

Oman näkemykseni mukaan kirjastonuorisotyö ja nuortenkirjastotyö ovat kaksi eri asiaa. Kirjastonuorisotyössä painopiste on nuorisotyössä, jolloin kirjastossa työskentely nähdään nuorisotyön yhtenä muotona. Kirjastonuorisotyötä voi olla nuoriso-ohjaajan jalkautuminen kirjastoon tai muu molempien ammattialojen yhdessä tuottama toiminta. Nuortenkirjastotyössä painopiste on kirjastotyössä. Termi on tarpeellinen, sillä se tuo näkyväksi työn, jota kirjastoammattilaiset tekevät nuorten parissa, omasta osaamisestaan ja koulutustaustastaan käsin.

Nuoret ovat kirjastoille kaivattu ja tärkeä asiakasryhmä (Hokkanen 2012; Korsoff 2018), eikä heidän palvelemisessaan tukeuduta aina pelkästään muiden toimijoiden tukeen. Kirsi Purhonen (2012) on luonut käsitteen *kolmas työ* kuvaamaan näiden kahden ammatin rajapinnalla tapahtuvaa työtä. *Kolmannella työllä* tarkoitetaan ammattialojen sulautumista yhteen yhteisen ongelman tai kehittämistarpeen äärellä. Sitä ohjaa vahva halu kehittää työtä tasavertaisina kumppaneina ja konkreettisia tekoja tehden (Purhonen 2012). Nuorten hyvinvointia ja kasvua voidaankin tukea parhaiten osaamista jakamalla ja yhteiseen kehittämiseen panostamalla.

#Torstaiklubin tarkoituksena on ollut tarjota toimintaa väliinputoajiksi jääneelle kohderyhmälle sosioekonomisesti haastavalla alueella. Tämä kertoo mielestäni nuortenkirjastotyön vaativuudesta: se edellyttää tekijältään paitsi käytännön osaamista, myös teoreettista ymmärrystä. Oman työnsä yhteiskunnallisten vaikutusten ja -merkitysten pohtiminen vaatii taustalleen tietoperustaa.

Tällaista osaamisperustaa työlle voidaan hakea luontevimmin *sosiaalipedagogiikasta*. Hämäläisen (1999) mukaan kyseessä on tiede ja toimintamuoto, jonka avulla sosiaalisia ongelmia, kuten syrjäytymistä, voidaan ennaltaehkäistä ja lieventää pedagogisin keinoin. Sosiaalipedagogiikalla on paikka erityisesti ihmisläheisessä työssä. Ihmissuhde- ja vuorovaikutustyötä tekeväille ammattilaiselle sosiaalipedagogiikka onkin ennen kaikkea *asenne* tai *työote*, jonka avulla toinen ihminen kohdataan (mt., 1999). Hämäläinen (1999) löytää syrjäytymisen ehkäisyn ratkaisuiksi yhteiskunnan rakenteiden muuttamisen lisäksi yhteisöllisyyden. Pedagogista työtä tehdään parhaiten yhteisöjen kautta, ja tähän myös lasten- ja nuortenkirjastotyössä on syytä panostaa.

Sosiaalipedagogiikan yksi työmuoto on *sosiaalinen innostaminen*, joka soveltuu hyvin nuorten kanssa tehtävän työn toteuttamistavaksi. Sosiaalisella innostamisella tarkoi-

tetaan kasvatuksellista, osallistumiseen ja ihmisten väliseen vuorovaikutukseen tähtäävää toimintaa (Kurki 2000). Oiva esimerkki innostamisesta kirjastossa on *lukemaan innostaminen*, joka on yksi kirjastojen merkittävimmistä tehtävistä, perustuen huoleen lasten ja nuorten lukutaidon heikkenemisestä (Hokkanen 2015). Sosiaalipedagogisen ajattelu tuo lisäperspektiiviä kirjastotyöhön ja auttaa kohtamaan ihmisiä heidän lähtökohdistaan käsin.

Pelkkä ammattitaito tai tietynlainen työote eivät kuitenkaan ratkaise kaikkia nuorten onnistuneeseen kohtaamiseen liittyviä haasteita. Sopivien palveluiden saatavuus ja tilan käytön haasteiden ratkaiseminen eivät ole yksittäisen työntekijän käsissä. Nuorten palvelutarpeiden selvittäminen vaatii lisäksi mielenkiintoa nuorten ajatuksia kohtaan, mikä tarkoittaa osallistamista ja osallisuuden vahvistamista. Toisaalta nuortenkirjastotyön toimintakenttä on edelleen pirstaleinen ja sitä ohjaa yksittäisten työntekijöiden aktiivisuus suurten toimintalinjojen sijaan. Kehitys vaatisi nuortenkirjastotyön tärkeiden tunnustamista sekä resursseja: aikaa ja tilaa tehdä vaikuttavaa työtä.

Tärkeää onkin pohtia, millä tavoin henkilökunnan osaamista voitaisiin lisätä. Vain osaamisen tuoman varmuuden kautta voi syntyä syvempi kiinnostus nuorten hyvinvointiin ja vapaa-ajantoiminnan mahdollisuuksiin. Myös nuoret tarvitsevat henkilökuntaa, joka on entistä valmiimpi tarjoamaan ohjausta, puitteita ja välineitä sisältöjen tekemiselle (Nuotio 2016).

Kulttuuri- ja sukupuolisensitiivinen työote

Monikulttuurisuus ja sukupuolisensitiivisyys ovat aiheita, joita pohdin työssäni erikoiskirjastovirkailijana jatkuvasti. Koenkin tärkeäksi avata #Torstaiklubi-toiminnan sukupuoli- ja kulttuurisensitiivistä luonnetta, sillä kyseiset nuorisotyön lähestymismuodot vaikuttavat toiminnan kehittämisen taustalla. *Sukupuolisensitiivisyydellä* tarkoitetaan sukupuolen moniulotteisuuden tunnistamista ja esiin tuomista sekä yksilöiden tukemista elämään omannäköistä elämää sukupuolesta riippumatta.

Kulttuurisensitiivisesti työskentelevä puolestaan tunnistaa omat ennakkoluulonsa sekä tiedostaa kulttuurien ja etnisyyden moninaiset vaikutukset yhteiskunnassa ja nuorten elämässä (Loisto Settlementti ry 2019). #Torstaiklubia edeltävistä taidetyöpa-

joista käytettiin nuorten kanssa keskustellessa nimitystä ”Tyttöryhmä”. Kirjaston yhteistyökumppaneilla, erityisesti Helsingin Tyttöjen Talon ja Loisto Settlementin Jane-hankkeella, oli selkeä monikulttuurisuuteen kytkeytyvä tavoite: kohdata juuri maahan muuttaneita tyttöjä ja edistää kotoutumista.

Tapulikaupungin kirjaston työntekijänä kiinnostuin yhteistyöstä, sillä kirjastossa käy paljon monikulttuurisia nuoria. Tyttöryhmä oli luonteeltaan suljettua ryhmätoimintaa, johon valittiin ennakkoilmoittautumisella rajattu määrä nuoria. Toiminta koettiin nuorten parissa innostavaksi, ja projektin loppumisesta oltiin aidosti pettyneitä.

#Torstaiklubi ei ole yhtä suoraviivaisesti sukupuoli- tai kulttuurisensitiivistä toimintaa, sillä kirjasto avoimena tilana on haastava ympäristö tehdä rajatulle ryhmälle kohdennettua työtä. Kirjastossa on usein samanaikaisesti paikalla erilaisia käyttäjäryhmiä: lasten- ja nuortenosasto onkin iltapäivisin lähes poikkeuksetta täynnä perheitä sekä eri-ikäisiä lapsia ja nuoria. Tämän vuoksi toiminta on avointa kaikille lapsille ja nuorille, eikä #Torstaiklubi pyri markkinoinnin-, sisältöjen- tai osallistujien rajaamisen kautta tekemään toiminnasta sukupuoli- tai kulttuurisensitiivistä. #Torstaiklubin syntyyn on vaikuttanut kuitenkin se, että valtaosa ryhmätoiminnasta kiinnostuneista nuorista on somalityttöjä, jotka eivät käy nuorisotalolla. He viettävät kirjastossa pitkiä aikoja kerrallaan.

Kirjasto on ympäristönä turvallinen tila, jossa on aikuisia, ja johon myös vanhemmat voivat tulla milloin tahansa. Tämän tiedon valossa pidän kohdennettua toimintaa hyvin tärkeänä ja perusteltuna, vaikka se tuottaakin haastetta kirjastotilan avoimuuden vuoksi. Sukupuoli- ja kulttuurisensitiivistä nuorisotyötä on tutkinut Veronika Honkasalo (2012), joka haastatteli väitöskirjaansa varten nuorisotyöntekijöitä. Tutkimuksessa selvisi, että nuorisotalot nähdään vahvasti poikien paikkoina. Tätä pidettiin luonnollisena asiana, johon työntekijä ei voi omalla toiminnallaan vaikuttaa (Honkasalo 2012). Suomalaisessa tasa-arvoajattelussa erityisesti monikulttuurisiin tyttöihin kohdistetaan paljon oletuksia ja syyt tyttöjen haluttomuuteen osallistua nuorisotalojen toimintaan löydetään helposti kulttuuritaustasta (mt., 2012).

#Torstaiklubin kehittämistyön päätteeksi saan toivottavasti selville sen, osallistuvatko monikulttuuriset tytöt samanlaisella innolla avoimeen toimintaan, kuin rajattuun tyttöryhmään vai olisiko kohdennetulle sukupuoli- ja kulttuurisensitiiviselle työlle sittenkin perusteltua tarvetta juuri kirjastotilassa.

4 MENETELMÄT

4.1 Tutkimusote: kehittämistutkimus

Valitsin tutkimusotteeksi kehittämistutkimuksen, sillä tarkoituksenani oli vastata palvelutarjonnassa havaittuun puutteeseen luomalla uusi konkreettinen toimintamalli. Kehittämistutkimus on käytännönläheinen, suoraviivainen ja muutokseen tähtäävä tapa tehdä kehittämistyötä (Kananen 2012), ja siksi myös luonteva suunta omalle tutkimukselleni. Toteutin kehittämistyön pitkäaikaisella työpaikallani, itselleni tuttujen lasten ja nuorten parissa. Tästä syystä koin, että tutkimustyöni vaatii vahvaa osallistumista ja heittäytymistä tutkittavan ilmiön äärelle, eikä etäisempi osallistuminen ollut mahdollista. Vahva osallistuminen on tyypillinen toimintatapa sekä kehittämis- että toimintatutkimuksissa, ja nämä kaksi tutkimusotetta ovatkin keskenään hyvin samankaltaisia (mt., 2012). Kehittämistutkimuksen työstäni tekivät fokuksen pitäminen kehittämisenäkökulmassa sekä nuorten näkemyksien vahva esiintuominen.

Omalle työpaikalle tehty kehittämistyö on aina kaksijakoinen tilanne. Työpaikka hyötyy itseään ja työtään kehittävän työntekijän aktiivisuudesta. Toisaalta tutkimuksen objektiivisuus ja työntekijän roolista irtautuminen saattavat vaikeutua tutussa toimintaympäristössä (Kananen 2012). Oman työn tutkimuksellinen kehittäminen on haastavaa, vaikka tutkimusongelman havaitseminen tapahtuukin luontevasti arkityössä. Oma työtä kehittäessä on riskinä, että kehittämistyöstä tulee liian tavanomainen (mt., 2012), mikä huolettikin itseäni työni aiheita rajatessani. Onkin tärkeää huomioida, että kehittämistutkimuksessa yhdistyy tavanomaisen työelämän kehittämisen sijaan kaksi prosessia: tutkimus ja kehittäminen (mt., 2012). #Torstaiklubi-toiminnan kehittäminen erosikin muista työtehtävistäni sen tutkimuksellisen luonteen vuoksi.

Tutkimuksellisen kehittämistyöstäni teki taustateoriaan perehtyminen, jossa tarkastelin nuorten harrastamista, vapaa-aikaa sekä sukupuoleen ja kulttuuriin liittyviä kysymyksiä. Kehittämisprosessissa hyödynsin tutkimuksellisia menetelmiä, ja peilasín kehittämisprosessia teorian valossa. Kahden prosessin päällekkäisyys näkyi hyvin siinä, että toiminnan kehittäminen jatkuu vielä tutkimusprosessini päätyttyäkin.

4.2 Palvelumuotoilu ja osallistuva havainnointi

Tutkimukseni oli palvelumuotoilua ja kokeilukulttuuria hyödyntävä kehittämistutkimus. Kokeilukulttuurilla tarkoitetaan nopeita ja kevyitä käytännön kokeiluja, joiden

avulla uusia ideoita voidaan testata. Kokeilemalla kehittäminen vaatii rohkeita avauksia ja uskallusta oppia myös epäonnistumisten kautta (SitraFund 2012). Tutkimukseni kokeilut tuottivat jatkuvasti uutta tietoa. Tämä toikin eteeni lisähaasteita, jotka näkyivät muutoksina erityisesti tutkimuksen menetelmävalinnoissa. Toisaalta näkisin, että menetelmien valintaan liittyvä epävarmuus on sallittua kokeilevassa kehittämistyössä, jossa ei ole tarkkoja ennakkoon asetettuja rajoituksia.

Lähestymistapani aineistonkeruuseen oli etnografinen. Etnografia on metodologia, jolle löytyy monenlaisia määritelmiä. Tyypillistä etnografiassa on tutkijan läsnäolo tutkittavassa yhteisössä sekä osallistuminen sen toimintaan (Lappalainen 2007). Etnografia onkin eräänlainen ”eettinen kohtaaminen, jossa tutkija asettuu kuuntelemaan tutkimukseensa osallistuvia ihmisiä” (Ahmed 2000b; Hakala & Hynninen 2007, 10).

Lähestymistapaan päädyin tutkimuksen toteutusympäristön vuoksi. Aineistonkeruu tapahtui avoimessa ryhmätoiminnassa ja kirjaston lasten- ja nuortenosastojen ilmapiiriä havainnoiden. Etnografista aineistonkeruuta voidaan hyvin käyttää kehittämistöiden apuvälineenä (Lämsä 2016), ja siksi hyödynsin sitä tutkimuksessani. Etnografia sopii palvelumuotoilun taustalle myös siksi, että sen avulla voi tarkastella käyttäjäkokemusta. Voidaankin puhua *palveluetnografiasta* (mt., 2016). En kuitenkaan hyödyntänyt yksittäistä etnografista menetelmää, vaan kyse oli enemmänkin taustalla vaikuttavasta ajattelutavasta.

Palvelumuotoilu

Toteutin kehittämistutkimukseni palvelumuotoilun keinoin. Sana *palvelu* voi tarkoittaa kokemusta, toimintaa, vuorovaikutusta tai prosessin lopputulosta (Tuulaniemi 2011). Palvelumuotoilu on näiden palveluiden suunnittelua, ideointia ja kehittämistä asiakasta kuullen ja ymmärtäen. Asiakas onkin palvelumuotoilun keskeisin tekijä (mt., 2011). Palvelumuotoilu on käytännönläheinen ja luonteva tapa lähestyä kirjastopalvelun kehittämistä, sillä kirjastotyö on ennen kaikkea asiakaspalvelua. Palvelumuotoilua hyödyntämällä voidaan saada haluttu asiakasryhmä kiinnostumaan uudesta toiminnasta. Tärkeää palvelumuotoilussa onkin kehittää palveluita yhdessä asiakkaiden kanssa (mt., 2011). Näin asiakkaiden näkemykset tulevat varmasti huomioiduiksi ja oikein tulkituiksi.

Palvelumuotoilu on prosessi, joka voidaan jakaa osiin. Olen hahmotellut omasta palvelumuotoiluprosessistani aikajanan (kuvio 2.), jonka pohjana on käytetty Sivistystoimen Työkalupakista (Espoon Sivistystoimi 2013) löytyvää palvelumuotoiluprosessin vaihekuvausta.

Prosessi alkoi ongelman *määrittelystä*, jolloin havaittu ongelma kohdennettiin ja rajattiin. Tutkimukseni ongelma todentui pidempään jatkuneen arkityön havainnoinnin kautta. Varsinainen tarve tarkentui loppuvuodesta 2019, jolloin edellinen toimintakeilu varhaisnuorten parissa päättyi.

Löytämisen vaiheessa ongelmaa tutkittiin aineistoa keräämällä ja tutustumalla ilmiöön teoretiedon avulla. Aineistonkeruuni tapahtui osallistuvan havainnoinnin avulla, jota tein *varjostamalla*. Varjostaminen on palvelunkäyttäjien havainnointia heidän kuluttaessaan palvelua. Kyseisen menetelmän avulla saadaan konkreettista tietoa siitä, miten asiakas käyttää palvelua ja millaista vuorovaikutusta tilanteessa syntyy (Tuulaniemi 2011).

Ideointivaihe sulautui osittain sitä edeltäneeseen havainnointivaiheeseen. Käyttäjiltä saatujen ideoiden ja palautteen avulla toimintaa voitiin kehittää jatkuvasti paremmaksi ja käyttäjien tarpeita vastaavaksi. Muutokset kohdistuivat matalalla kynnyksellä esimerkiksi toiminnan ajankohtaan,- sisältöihin,- ja ohjaustapaan. Kokonaisuudessaan kehittämisprosessi helpotti muutostarpeiden huomaamista, ja mahdollisti nopean reagoimisen niihin.

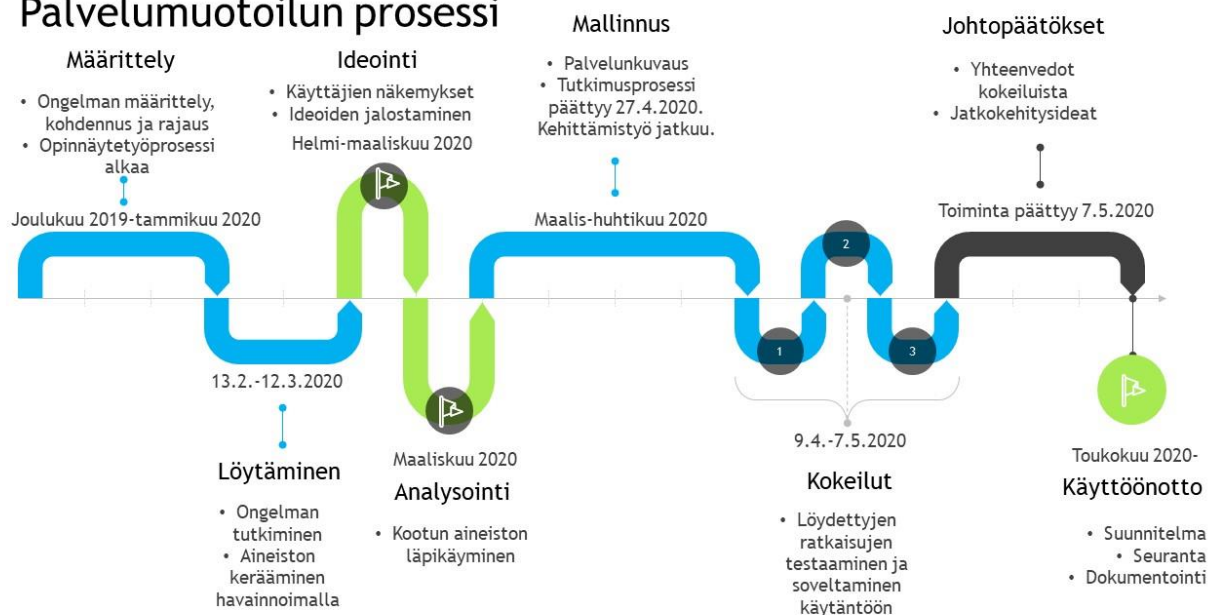
Havainnoinnin ja ideoinnin päätyttyä oli aika *analysoida* kaikki saatu aineisto, jonka pohjalta tein palvelun *mallinnuksen*. Mallinnus tarkoittaa löydettyihin tarpeisiin reagoimista nopeasti ilman isoja prosesseja. Oman työni mallinnuksena pidän tekemien pohdintojeni vetämistä yhteen selkeiksi kehittämis ehdotuksiksi.

Viimeinen vaihe on vielä tutkimuksen päätyttyä edessäpäin. *Käyttöönotto* edellyttää suunnitelmallisuutta, seuranta ja dokumentointia. Teenkin tutkimustulosteni jakamisesta toimintasuunnitelman. Käyttöönoton ajankohta on näillä näkymin syksyllä 2020.

Muotoilin tutkimukseni alkumetreillä palvelumuotoilun prosessikaavion, joka kuvaa alkuperäistä toimintasuunnitelmaani. Kaaviossa ei näy kaikki prosessiin kohdistuneet muutokset, joista raportoin erikseen tulososiossa.

Palvelumuotoilun prosessi

Kuvio 2 : Palvelumuotoilun prosessi.

Osallistuva havainnointi

Tutkimukseni tarkoituksena oli kehittää toimintaa hyödyntämällä osallistujien näkemyksiä sekä korjaamalla toiminnassa havaittuja ongelmia. Ongelmat paljastuvat parhaiten osallistujien toimintaa tarkkailemalla eli havainnoimalla, joka olikin pääasiallinen aineistonkeruumenetelmäni. Osallistuva havainnointi tarkoittaa tutkijan osallistumista tutkimuskohteen toimintaan ennalta sovittuna ajankohtana (Vilkkä 2006). Valitsin kyseisen havainnointimuodon, sillä toteutin tutkimuksen omalla pitkäaikaisella työpaikallani, ja olin toinen tutkittavan ryhmän ohjaajista. Toimintaan osallistuvat lapset ja nuoret olivat minulle tuttuja, joten en pitänyt etäisemmän roolin ottamista mahdollisena.

Tunninmittaisia havainnointikertoja oli tarkoitus olla kolme, joiden lisäksi suunnitellin pitäväni havainnointipäiväkirjaa. Aineistonkeruu osoittautui ennakoitua haastavammaksi, joten havainnointikertoja oli lopulta yhteensä viisi: 16.1.2020, 30.1.2020, 13.2.2020, 20.2.2020 sekä 27.2.2020. Toiminta ja osallistuva havainnointi toteutettiin kirjaston lastenosaston perällä sijaitsevassa läksynurkassa, sillä kyseinen tila oli riittävän suojaisa. Työskentely tapahtui askartelupöydän ääressä, jonka nurkasta varasin ennen havainnointikertojen alkua itselleni sopivan paikan.

Havainnoinnin ja aineiston purun tueksi tein havainnointirungon (LIITE 1). Havainnoitavia asioita olivat asenteet, sanaton viestintä, kehitysideat, nuorten suhtautuminen työskentelyyn, kritiikki, sisällön kiinnostavuus sekä kirjastotilan yleinen tunnelma työskentelyn aikana. Harkitsin havainnoinnin nauhoittamista, mutta päädyin jättämään sen pois tilan avoimuuden vuoksi. Riskinä olisi ollut, että nauhoitteeseen tallentuisivat muidenkin kuin tutkimuskohteiden äänet. Havainnointia toteutin *varjostamalla*, siis tarkkailemalla tutkimuskohteita ja heidän suhtautumistaan palveluun. Varjostaminen paljastaa ongelmakohtia ja toisaalta voi synnyttää uusia ideoita (Tuulaniemi 2011).

Ryhmätyöskentelyn oli havainnoinnista huolimatta tarkoitus olla rentoa ja keskustelemaa. Ohjasimme keskustelua työparini kanssa tarvittaessa kysymyksillä. Tämä tehtiin aineiston saamisen varmistamiseksi. Vaikka havainnoinnin avulla ei ole mahdollista selvittää tutkittavien ajatuksia tai mielipiteitä (Kananen 2012), työskentelystä oli silti mahdollista poimia tarvittavaa tietoa toiminnan kehittämiseksi. Ennakkosuunnitelmana oli, että havainnointikerroilla ohjausvastuussa olisi työparini Ella Paija, ja itse pyrkisin pitämään fokukseni yksinomaan aineistonkeruussa. Työparini jäätyä pois toiminnasta, toteutin viimeiset kolme ohjaus- ja havainnointikertaa lopulta yksin.

Tutkija tekee havainnointia aina omien kokemustensa ja näkemystensä kautta (Vilka 2006). Kohdallani tämä tarkoitti yhdeksän vuoden työkokemustani samalla työpaikalla, ja sen tuomaa kokemuspohjaa lasten ja nuorten kanssa työskentelystä, ryhmätoiminnan ohjaamisesta ja -kehittämisestä. Havainnoinnissa on heijastunut vahvasti myös oma arvomaailmani ja maailmankatsomukseni.

Tutkimukseni toimintaympäristö hyödytti sekä minua että tutkittavan ryhmän jäseniä, sillä toimimme kaikille osapuolille tutussa arkiympäristössä. Havainnointihetket rakentuivat näin tuttuuden ja jo olemassa olevan vuorovaikutuksen päälle. Oma käytökseni ja puhetapani oli luontevampaa ja tuttavallisempaa, kuin mitä se olisi ollut vieraassa ryhmässä tai -ympäristössä. Tutkittavien luottamus tutkijaa, siis itseäni, kohtaan rakentui myös nopeammin tuttuuden ansiosta. Toki koko ajan oli mahdollista, että toimintaan osallistuisi sellaisia, joiden kanssa tutustuminen aloitettaisiin alusta ja siten vuorovaikutus olisi erilaista.

Tutkimuksen kohteet liittävät tutkijaan monenlaisia rooleja (Vilkka 2006). Oma tutkimusprosessini oli vain lyhyt ajanjakso, jonka aikana arkiset roolimme poikkesivat totutusta. Noin kuukauden mittaisen havainnointijakson ajan olin tutkija ja toimintaan osallistuvat lapset ja nuoret tutkimuskohteita. Ei ole realistista ajatella, että tutkittavat ymmärsivät täysin tutkijan roolini tai pystyivät näkemään eroa tutkijan- ja kirjasto-työntekijän roolien välillä. Pohdin omaa rooliani ja vaikutustani havainnointiin koko kehittämisprosessin ajan, ja vaihdoin ajatuksia jatkuvasti myös ohjaajaparini kanssa.

#Torstaiklubi-toiminnan kuvaus

#Torstaiklubilla oli toiminnan alkaessa monia tavoitteita, jotka jäivät toteutumatta. Kokeilun oli tarkoitus kestää koko kevätkauden 2020 ajan, mutta toiminta typistyi lopulta ajanjaksolle 16.1.-27.2.2020. Alun perin parittomille viikoille kaavailtu toiminta tiivistyi joka viikko tapahtuvaksi.

#Torstaiklubin sisältöjen oli tarkoitus kytkeytyä kirjallisuuskasvatuksellisiin menetelmiin. Tiesimme työparini kanssa suunnitelman kunnianhimoiseksi, ja jouduimmekin joustamaan tästä tavoitteesta. Ohjattuja toimintoja olivat lopulta unelmakartta-askartelupaja, lukumaalaustuokio, toiminnallinen peli seppo.io -oppimisympäristössä, kynsilakkapaja sekä lautapelihetki.

Tutkimuksen havainnointitapa tarkentui osallistuvan havainnoinnin kautta tapahtuvaksi varjostamiseksi kohdattuani ongelmia tutkimuslupiin liittyen. Muutoksiin on useita syitä, esimerkiksi työparini poisjääminen, toiminnan ylläpitämisen vaikeudet, osallistujien vähyys sekä maaliskuussa 2020 käynnistynyt koronavirusepidemia.

4.3 Sisällönanalyysi

Analyysimenetelmäksi valitsin sisällönanalyysin, joka tarkoittaa dokumenttien kuvaamista sanallisesti (Tuomi, Sarajärvi 2013). Analyysin tarkoituksena on aineiston järjestäminen tiiviiseen ja selkeään muotoon (Ojasalo ym. 2014).

Tein analyysin aineistolähtöisesti, havainnointikertojeni tuottamien muistiinpanojen pohjalta. Aineistolähtöisen analyysin vaiheita ovat aineiston pelkistäminen eli jakaminen osiin, ryhmittely sekä abstrahointi (Ojasalo ym. 2014).

Pelkistämisvaiheessa aineistoa rajataan poimimalla siitä olennainen tieto. (mt., 2014). Purin havainnointirunkojen aineiston kirjoittamalla ne muistiinpanoiksi. Tein tämän välittömästi jokaisen kerran jälkeen luotettavuuden lisäämiseksi. Muistiinpanoista sain poimittua ne asiat, jotka vastasivat tutkimuskysymyksiini ja olivat siten relevanttia tutkimuksen kannalta.

Ryhmittelyvaiheessa aineistosta etsitään samankaltaisuuksia tai eroja (Ojasalo ym. 2014). Vertailin havainnointirunkojen vastauksia tarkastellen, kuinka monta kertaa mikäkin vastaus esiintyy. Tässä vaiheessa jäsentelin aineistoani myös teemoittamalla. Teemoittelu on aineiston ryhmittelyä ja pilkkomista aihepiirin mukaan (Tuomi, Sarajärvi 2013). Aineistosta nousi esiin luontevasti kolme teemaa: vaikutukset, asenteet ja palvelutarve. Tämän lisäksi ryhmittelin aineistoa osallistujien määrän ja ikä- ja sukupuolijakauman mukaan. Tämän osion nimesin tuloksissani taustatiedoiksi.

Abstrahointi tarkoittaa uusien käsitteiden tai teorioiden luomista (Ojasalo ym. 2014). Omassa tutkimuksessa katson sen tarkoittavan tapaani perustella analyysini teorian avulla. Analyysia seuraa aina myös tulkinta, jossa tutkijan oma pohdinta tulee esiin. Pohdintaosiossa on syytä huomioda, että havainnointirungon kirjaukset heijastelevat omaa kokemustani ja näkemystäni toiminnan sujumisesta. Ne ovat tulkintojani tutkimustilanteissa ja niihin vaikuttavat moninaiset tekijät, kuten oma stressi- ja vireystilani.

4.4 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimukseni oli kehittämistutkimus, jonka toteutin laadullisen tutkimuksen menetelmiä hyödyntäen. Kehittämistutkimuksen suhde perinteiseen tieteelliseen tutkimukseen ei ole yksiselitteinen. Tieteellisessä tutkimuksessa tulosten luotettavuus perustuu niiden yleistettävyyteen ja toistettavuuteen. Kehittämistutkimukselle on tyypillistä muutokset prosessin aikana, jolloin samoja mittareita ei voida hyödyntää (Kananen 2012).

Kehittämistutkimuksessa luotettavuuden arviointi tapahtuu usein tutkimukselle asetettujen tavoitteiden kautta. Toinen tärkeä arviointimenetelmä on siirrettävyys, joka tarkoittaa tulosten pätevyyttä tutkimusta vastaavissa tilanteissa (Kananen 2012). Siirrettävyys edellyttää tutkimukselta tarkkaa dokumentointia. Oma tutkimusprosessini

oli täynnä muutoksia, jotka hankaloittivat tavoitteiden täyttymistä. Kokeilevassa prosessissa toiminta on hioutunut sitä mukaa, kun tutkittavasta ilmiöstä on saatu lisää tietoa. Mielestäni olen tunnistanut nämä tutkimukseni ongelmakohdat riittävän hyvin ja vienyt prosessia siten oikeaan suuntaan.

Olen pyrkinyt kuvaamaan tutkimukseni toimintaympäristön ja -asetelman mahdollisimman tarkasti sekä dokumentoimaan kattavasti kaikki tekemäni ratkaisut. Lisäksi olen pohtinut tekemieni valintojen vaikutusta tutkimuksen eettisyyteen huolellisesti. Analyysissa olen sitonut pohdintani olemassa olevaan tutkimustietoon, enkä ole perustanut johtopäätöksiäni vain oman tulkintani varaan. Tutkijana olen mielestäni toiminut vastuullisesti ja luotettavuutta koko prosessin ajan tiiviisti pohtien.

4.5 Tutkimuksen etiikka

Toteutin kehittämistutkimukseni alaikäisten lasten ja nuorten parissa, joten tutkimuksen eettisyyttä oli syytä pohtia. Anoin ja sain luvan tutkimukselle omalta työnantajaltani, Helsingin kaupungilta. Lisäksi tein eettisyyteen liittyviä ratkaisuja tutkimuksen käytännön toteutuksen suhteen.

Alaikäisten tutkimuksesta ei ole säädetty lailla, lääketieteellistä tutkimusta lukuun ottamatta. Tutkimuksen vapaaehtoisuus, tutkittavien yksityisyydensuoja ja huoltajan suostumuksen huomioiminen ovat kuitenkin yleisiä periaatteita, jotka tulee huomioida alaikäisiä tutkittaessa (Nieminen 2010). Mietinkin kehittämistutkimukseni yhteydessä näitä seikkoja. Palvelun kehittäminen ei ole aiheena arkaluontoinen, eikä kehittämistyössäni kerätty tutkittavista salassa pidettävää tietoa, joten eettistä ongelmaa yksityisyydensuojaan liittyen ei ole.

Sen sijaan eettistä pohdintaa edellytti erityisesti aineistonkeruun toteuttaminen. Aikomuksenani oli kertoa tutkimuksesta osallistujille havainnointeja edeltävällä kerralla sekä erikseen jokaisen havainnointikerran yhteydessä. Havainnointikerroilla osallistujille oli tarkoitus jakaa tutkimustiedote, eikä lupaa havainnointiin siten kysyttäisi erikseen huoltajilta. Suunnitelma osoittautui toimimattomaksi jo ensimmäisellä havainnointikerralla, sillä toimintaan mukaan tulossa olleet somalinuoret vetäytyivät kuullessaan tutkimuksesta. Tiedote ei ollut heille riittävä, vaan osallistumiseen olisi tarvittu lupa vanhemmilta.

En pitänyt tutkimuslupien kysymistä mahdollisena toiminnan avoimen luonteen vuoksi. Jokaisella kerralla saattoi tulla mukaan uusia havainnoitavia, joten lupien kysyminen olisi ollut hankalaa jo aikataulusyistä. Tilannetta voi verrata nuorisotalossa tehtyyn tutkimukseen, jossa avoin toiminta ja nuorten suuri määrä osoittautuivat haasteeksi tutkijalle (Raevaara 2010). Ratkaisin ongelman pohtimalla tarkemmin lähestymistapaani aineistonkeruuseen. Havainnointitavakseni tarkentui varjostaminen, jonka myötä pystyin keräämään tietoa tutkimuskohteista heidän toimintaansa tarkkailemalla.

Vuonna 2009 Opetusministeriön alainen Tutkimuseettinen neuvottelukunta linjasi, että monet tutkimukset voitaisiin toteuttaa osana toimintayksiköiden normaalia toimintaa ilman erillistä suostumusta. Tällaisia yksiköitä ovat esimerkiksi koulut (Niemi 2010). Näkisin, että kirjasto on oppimisympäristönä verrattavissa kouluun, sillä tutkimus tapahtuu tiiviisti osana kirjaston toimintaa ja on sen suoraa kehittämistä.

5 TULOKSET JA ANALYYSI

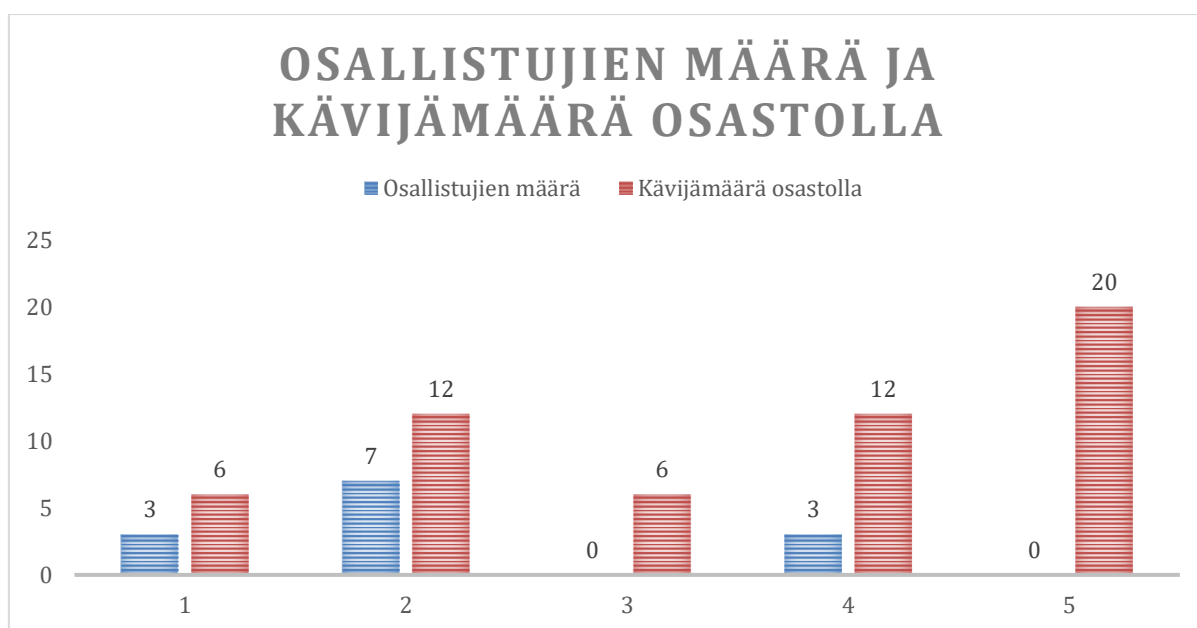
Taustoitan tuloksia osallistuvassa havainnoinnissa käyttämäni havainnointirungon avulla. Havainnointirunko on jaettu kolmeen osaan. Kysymysten avulla selvitin toiminnan synnyttämiä vaikutuksia, asenteita ja palvelutarvetta. Kuuden peruskysymyksen lisäksi havainnointirungossa oli tilaa pohdinnalle ja muistiinpanoille. Dokumenttiin on listattu avoimia ja tarkentavia tukikysymyksiä nuorten haastattelemista varten. Lisäkysymysten auttoivat kartoittamaan nuorten ajatuksia, ideoita ja toiveita paremmin tilanteissa, joissa keskustelua ei syntynyt luontevasti.

5.1 Taustatiedot

Ensimmäiseksi havainnointirungossa tarkastellaan taustatietoja. Näitä ovat toiminnan päivämäärä ja -aika, osallistujamäärä, toiminnan aikainen kävijämäärä lasten- ja nuortenosastolla sekä osallistujien ikä- ja sukupuolijakauma. Osallistuvan havainnoinnin kertoja oli yhteensä viisi: 16.1.2020 klo 15-16, 30.1.2020 klo 15-16, 13.2.2020 klo 15-16.30, 20.2.2020 klo 18.15-19 sekä 27.2.2020 klo 15-16. Havainnointikertojen toimintoina olivat unelmakarttojen askarteleminen, lukumaalaustuokio, toiminnallinen peli seppo.io -oppimisympäristössä, kynsilakkapaja sekä lautapelikerho.

Tuloksista tarkastelen ensimmäiseksi toiminnan osallistujamäärää sekä toiminnanai-
kaista kävijöiden määrää lasten- ja nuortenosastolla. Sinisellä värillä kuvattu osallis-
tujamäärä tarkoittaa edellä lueteltuihin, ennalta valmisteltuihin, toimintoihin osallis-
tuneita lapsia ja nuoria. Punaisella värillä on kuvattu toiminnanaikainen kävijöiden
kokonaismäärä lasten- ja nuortenosastolla. Lukuun on laskettu kaikki osastolla olleet,
myös toimintaan osallistumattomat nuoret ja aikuisasiakkaat.

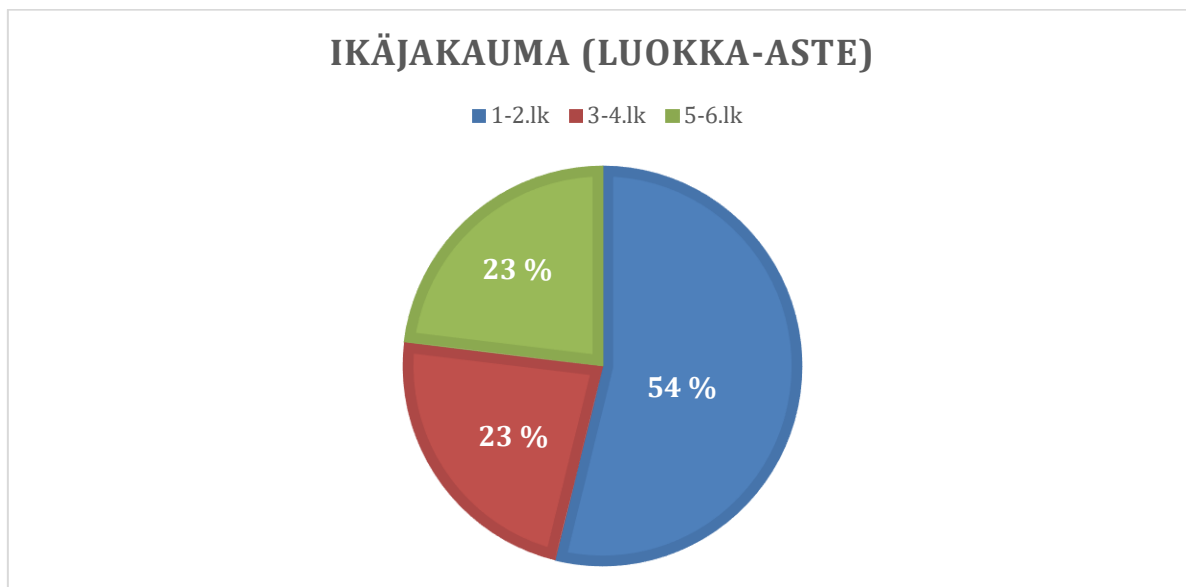
Viidellä havainnointikerralla oli yhteensä 13 osallistujaa. Kahdella kerralla osallistujia
ei ollut, joten toiminta ei toteutunut.

Kuvio 3 : Osallistujien määrä ja kävijämäärä osastolla.

Osallistujien ikä- ja sukupuolijakauma perustuu osittain omaan arviooni. Kysyin osal-
listujilta toiminnan yhteydessä, millä luokalla he ovat. Vastaus ei kerro osallistujan
tarkkaa ikää, vaan on suuntaa-antava tieto. Seitsemän toimintaan osallistuneista oli
peruskoulun toisella luokalla. Loput olivat peruskoulun neljännellä ja viidennellä luo-
kalla, kolme kumpaakin ikäryhmää.

Osallistujien sukupuolta en luonnollisesti tiedustellut, joten puhun asiasta oletusten
kautta. Kaikki toiminnan 13 osallistujaa olivat sukupuoleltaan tyttöoletettuja.

Kuvio 4 : Ikäjakauma (luokka-aste).

Osallistujien määrä on keskeinen ja tärkeä mittari toiminnan onnistumista tarkasteltaessa. Osallistujia oli määrällisesti vähän, joten jos #Torstaiklubia tarkastellaan vain osallistujien määrän kautta, voidaan toimintaa pitää epäonnistuneena. Kehittämisprosessin näkökulmasta toteutumattomatkin toimintakerrat tuottivat kuitenkin arvokasta tietoa, sillä ne sisälsivät paljon vuorovaikutusta kohderyhmän kanssa. Osallistujien vähäinen määrä johtui osittain myös havainnointikerroille osuneista haasteista. Hankaloittavia tekijöitä olivat esimerkiksi tutkimuslupaongelmat ja nuorten väliset riitatilanteet.

Kirjastot, kuten muutkin organisaatiot, tilastoivat tapahtumiensa kävijät ja kehittävät palveluita tiedon pohjalta. Jos kävijöitä ei ole, ei toimintaakaan ole välttämättä perusteltua järjestää. #Torstaiklubin kohdalla ei mielestäni ole kysymys siitä, etteikö tapahtumalle olisi ollut kävijöitä. Haaste on enemmänkin siinä, kuinka kohderyhmä saataisiin kiinnittymään toimintaan ja toiminta vakiinnutettua osaksi muuta palvelutarjontaa. Lyhyt havainnointijakso ei myöskään anna täysin luotettavaa kuvaa osallistujapotentiaalista. Tätä argumenttia tukee lasten- ja nuortenosaston kävijöiden kokonaismäärän tarkastelu. Siinä missä osallistujia oli 13, oli kokonaiskävijämäärä huomattavasti suurempi, 56 henkeä.

Toiminnan kautta ei tavoitettu täysin kohderyhmää, siis 5.-6.luokkalaisia. Valtaosa osallistujista tätä nuorempia, joten tältä osin toiminnassa ei päästy tavoitteeseen. Vain

tyttöoletettujen osallistuminen toimintaan ei anna täysin oikeaa kuvaa kirjaston arkitodellisuudesta, jossa myös poikaoletetut näkyvät runsaslukuisena joukkona. Lasten- ja nuortenosaston kokonaiskävijälukuun mahtuukin enemmän hajontaa sekä iän että sukupuolen osalta.

Toiminnan vetoaminen erityisesti tyttöoletettuihin voisi selittyä sillä, että tutkimusten mukaan lapset ja nuoret viihtyvät parhaiten oman sukupuolensa seurassa, koskien myös kaveriryhmiä. Nuorten kaveripiirit monipuolistuvat vasta myöhemmällä iällä muuttuen sekaryhmiksi (Brown, 2004; Nurmi ym. 2014). Näin ollen toimintaan ensimmäiseksi mukaan lähteneet määrittelevät pitkälti sen, millaiseksi toimintakerta muodostuu. 2.luokkalaiset tyttöoletetut enemmistönä sulkevat pois toiminnasta poikaoletetut, sekä vanhemmat nuoret, jotka viihtyvät paremmin ikäisiensä seurassa (Salmivalli 2005; Nurmi ym. 2014).

Vapaa-aikaa vietetään mieluiten omien kavereiden kanssa, jolloin on korkea kynnys osallistua toimintaan, jossa on itselleen vieraita ihmisiä. Vaihtelevat ja moninaiset ryhmät eivät siis luontevasti sulaudu työskentelemään yhteisen pöydän ääreen, ainakaan jos kyse on pitkäkestoisesta toiminnasta. Toiminta, johon voi osallistua omassa tahdissa, haluamanaan ajankohtana, voisi olla ratkaisu tähänkin pulmaan.

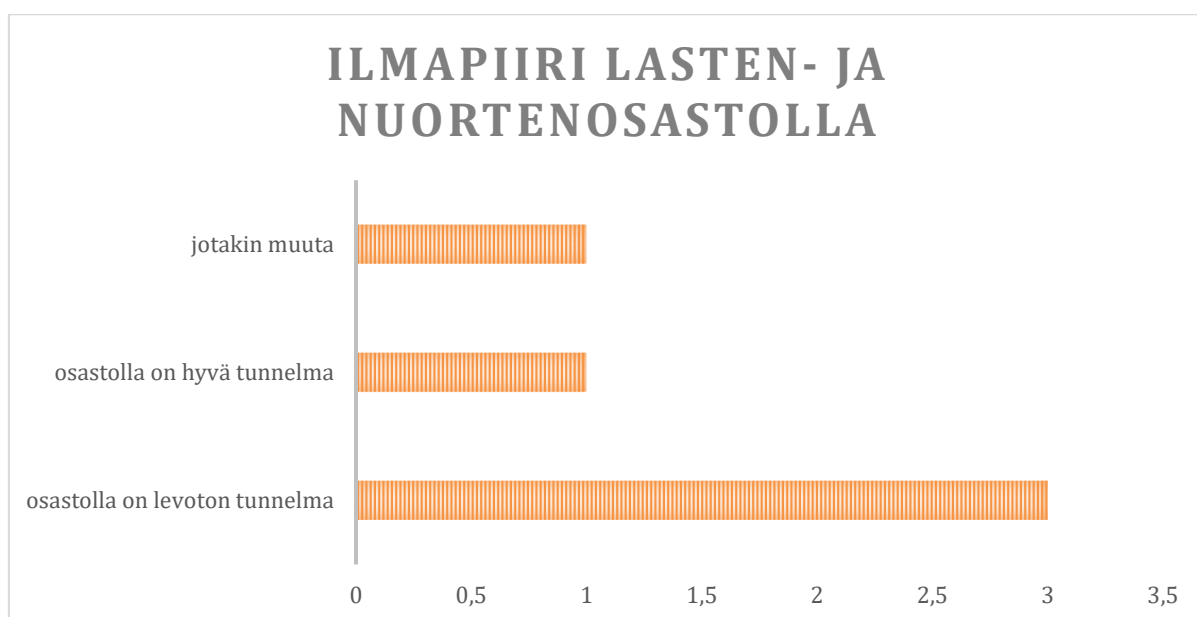
Pelkän sukupuolen tai iän pohdinta ei ole mielestäni riittävää. Pidän merkityksellisempänä huomiota siitä, että valtaosa osallistujista oli taustaltaan monikulttuurisia. Eri-tyisesti somalitaustaiset tyttöoletetut ovat kuluneen syksyn ja talven aikana kiinnostuneet ohjatusta toiminnasta. Juuri heille kohdennetun toiminnan järjestäminen tuntuisikin tärkeältä. Honkasalo & Souto (2016) esittävät monikulttuurista nuorisotyötä käsittelevässä artikkelissaan, että monikulttuuristen nuorten toimintaan osallistumisen esteenä voi olla informaation puute, ennakkoluulot, vanhempien vastustus (mt., 2016).

Osallistumista voi tukea esimerkiksi lisäämällä monikielistä tiedottamista (mt., 2016). Honkasalo & Souto toteavat, että eriytetyn toiminnan toteuttaminen on hyvä asia, kunhan se tähtää osallisuuteen laajemmallakin tasolla (mt., 2016), eikä sorru yksipuolisen kuvan välittämiseen monikulttuurisista nuorista. Honkasalo & Souto (2016) peräänkuuluttavat monikulttuurisuuden systemaattista huomioimista satunnaisten toimintojen sijaan. Kulttuurisensitiivistä työtä tulisi siis vahvistaa, tukea ja toteuttaa laajalaisesti ja suunnitelmallisesti kokeiluluontoisten toimintojen sijaan.

5.2 Vaikutukset

Osa tutkimusongelmaani oli selvittää #Torstaiklubi-toiminnan *vaikutuksia* kirjaston arkeen. Vaikutuksilla tarkoitan erityisesti toiminnan synnyttämää ilmapiirin muutosta tilassa, mutta tarkastelussa olivat myös muut hetkelliset ja pysyvät vaikutukset. Seurasin lasten- ja nuortenosaston ilmapiiriä selvittääkseni, onko osastolla hyvä vai levoton tunnelma. Hyvällä tunnelmalla tarkoitan sitä, että kaikilla oli mieluisaa tekemistä ja olominen lastenosastolla oli sopuisaa. Levoton tunnelma puolestaan viittaa riitelyyn, hämmennykseen tai tekemisen puutteeseen.

Viiden toimintakerran aikana lasten- ja nuortenosaston ilmapiiri on ollut levoton kolmesti ja hyvä kerran. Yhden kerran osalta havainnointirungossa on merkintä *jotakin muuta*. Tämä viittaa kertaan, jolloin osallistujat olivat levottomia kokonaisilmapiiriin ollessa kuitenkin rauhallinen.

Kuvio 5 : Ilmapiiri lasten- ja nuortenosastolla.

Hyvän ja rauhallisen tunnelman toimintakertoja yhdistää vähäinen osallistujamäärä (3 ja 0) sekä kohtuullisen pieni kokonaiskävijämäärä osastolla (6 ja 6). Molemmilla kerroilla tilassa olleet ovat tehneet keskittyneesti omia juttujaan, esimerkiksi pelanneet tietokoneella tai tehneet läksyjä. Kummallakaan kerralla tilassa ei ole ollut yksittäistä isoa ryhmää, vaan kävijät ovat jakaantuneet tasaisesti ympäri osastoa. Kolmena kertana viidestä tunnelma tilassa on ollut levoton. Näinä toimintakertoina osallistujia on ollut (7, 3 ja 0) ja kävijöitä tilassa (12, 12 ja 20).

Kahdella kolmesta levottoman ilmapiirin kerrasta lasten- ja nuortenosasto on ollut täynnä siten, että kaikki nurkkaukset ovat olleet täynnä kävijöitä. Yhdellä kerralla levottomuutta aiheutti metelöivä varhaisnuorten ryhmä. Toisen kysymyksen avulla selvitin, millaisia vaikutuksia toiminnalla on vallitsevaan ilmapiiriin. Kahdella kerralla toimintaan ei ollut osallistujia, joten arviota ei voitu tehdä. Kolmella muulla kerralla olen kokenut, ettei toiminnalla ole ollut merkittävää vaikutusta yleisilmapiiriin.

Toiminta ei siis rauhoittanut tilaa, mutta ei myöskään lisännyt levottomuutta. Voidaan todeta, että ilmapiirillä on ollut suora yhteys osaston kävijämäärään. Tunnelma on pysynyt rauhallisena silloin, kun ihmisiä on ollut kohtuullinen määrä tilassa, ja kaikille on löytynyt mielekästä tekemistä. Levottomuutta ovat lisänneet isot ryhmät ja suuri yhtäaikainen kävijämäärä. Ilmapiirin muutos olisi varmasti edellyttänyt, että useampi tilassa ollut lapsi ja nuori olisi osallistunut toimintaan.

Toimintaympäristön levottomuus, työskentelyn käynnistämisen ongelmat sekä osallistujien keskittymisvaikeudet olivat läsnä koko kehittämisprosessin ajan. Havaitsin jo toiminnan alkutaipaleella, ettei pitkäjänteinen työskentely onnistu toivotulla tavalla. On mielestäni selvää, että syventyminen keskittymistä vaativaan tekemiseen vaikeutuu, kun tila on täynnä ihmisiä.

Toisaalta keskittymisvaikeudet saattavat liittyä nuorten mediaärsykkeiden täyteiseen nykytodellisuuteen. FT Mona Moisalan väitöstutkimuksesta kertovassa tiedotteessa todetaan, että tarkkaavaisuutta vaativista tehtävistä suoriutumisella on yhteys nuorten teknologian käyttötapoihin (Lautala 2017).

Tulosten pohjalta voitaisiin tehdä yksinkertainen yhteenveto, että levottomuus riippuu täysin kävijöiden määrästä. Mielestäni on kuitenkin tarpeen katsoa asiaa hieman syvemmin. Ajoittainen levoton ilmapiiri kuvastaa todenperäisesti kirjaston arkea, jossa on samanaikaisesti läsnä useita käyttäjäryhmiä, joilla on monenlaisia palvelutarpeita. Kirjastolle kävijät eli asiakkaat ovat koko toiminnan perusta. Itse en koe, että satunnaisesta levottomuudesta olisi haittaa, sillä se kertoo meille asiakkaiden löytäneen kirjaston.

Koen tarpeelliseksi peilata tuloksia myös tilanäkökulmasta. Tilat vaikuttavat paitsi ilmapiiriin, myös järjestettävän toiminnan mahdollisuuksiin. #Torstaiklubin yksi suurimmista haasteista liittyi nimenomaan kirjastotilaan ja sen avoimuuteen, joka vai-

keutti toiminnan järjestämistä kohdennetulle ikäryhmälle. *Yleisten kirjastojen laatuosuituksen* (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010) mukaan kirjastotilat ovat hyviä ja laadukkaita, jos ne sijaitsevat keskeisellä paikalla sekä ovat yhteisöllisiä, viihtyisiä ja ajanmukaisia. Tilojen monikäyttöisyys ja muunneltavuus esimerkiksi tapahtumakäyttöön on tärkeää (Launonen 2015). Tapulikaupungin kirjastossa ei ole suljettavia tiloja, jotka soveltuisivat hyvin ryhmien harrastustoimintakäyttöön. Tila on avoin ja akustikaltaan haastava ja se vaikuttaa monin tavoin lasten- ja nuorten palvelutarjonnan suunnitteluun.

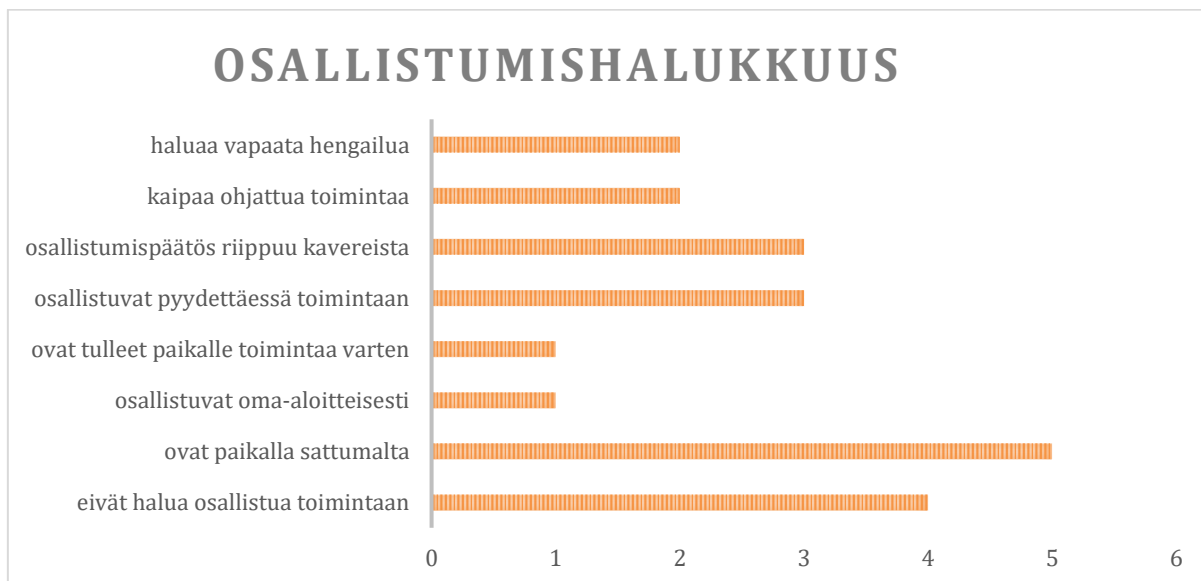
Ilmapiiri ei myöskään synny vain selvästi havaittavissa olevista tekijöistä, kuten tilasta. Viimeisellä toimintakerralla keskustelin pitkään nuorten kanssa, kysyen samalla millaiseksi he kokevat kirjaston ilmapiirin. Nuoret nostivat puheenaiheeksi tilan turvallisuuden. Eräs nuorista kertoi Tapulikaupungin kirjaston olevan turvallisin kirjasto, jossa hän on ollut. Kirjasto onkin monen nuoren tukikohta arjessa: paikka, jossa kohdataan paitsi kaverit, myös tutut aikuiset työntekijät, joille omista huolistaan voi kertoa luottamuksellisesti (Nuotio 2016).

Tämä kohtaaminen oli itselleni arvokas kokemus, joka muistutti läsnäolon tärkeydestä. Onnistuneet kohtaamiset luovat turvallista tilaa ja ilmapiiriä, jolla on vaikutusta kaikkien asiakkaiden hyvinvointiin, henkilökunnan jaksamiseen sekä toimintaympäristön viihtyvyyteen.

5.3 Asenteet

Seuraavaksi tarkastelun alla olivat lasten ja nuorten asenteet toimintaa kohtaan. Asenteilla tarkoitan nuorten osallistujien suhtautumista toimintaan sekä heidän mielipiteitään, ideoitaan ja toiveitaan kehitystyöhön liittyen. Asenteisiin liittyy myös nuorten halukkuus osallistua toimintaan. Halusin kartoittaa lasten ja nuorten syitä osallistumiselle tai osallistumattomuudelle. Vastausvaihtoehtoja oli useita, sillä koin, että motiiveja osallistumiselle voi olla hyvin monenlaisia. Sitoutuminen toimintaan riippuu useista tekijöistä, esimerkiksi kavereiden päätöksistä. Minua kiinnosti myös tietää, onko nuorten osallistuminen oma-aloitteista vai sattumanvaraista.

Oheisen kuvion vastausvaihtoehdot kuvastavat osallistumisen motiiveja. Numeroarvo kertoo merkintöjen esiintymisen määrän havainnointirunkolomakkeissa, asteikon ollessa 0-5.

Kuvio 6 : Osallistumishalukkuus.

Jokaisella viidellä kerralla esiintyy havainto, että nuoret ovat paikalla sattumalta. Ainoastaan ensimmäisellä kerralla kaksi nuorta tuli toiminnan vuoksi paikalle, ja heitäkään ei näkynyt enää seuraavilla kerroilla. Neljänä viidestä kerrasta nuoret eivät halunneet osallistua toimintaan, ainakaan oma-aloitteisesti. Nuoret ovat lähteneet pyydettyä mukana toimintaan niinä kolmena kertana, kun osallistujia on ollut. Päätös on ollut jokaisella näistä kerroista riippuvainen kavereiden halusta osallistua. Vapaata hengailua kaivattiin yhtä usein kuin ohjattua toimintaakin.

Nuorten osallistumattomuudelle voidaan löytää useita syitä. Yksi syy on mahdollisesti jo aiemmin toteamani nuorten kaipuu omaehtoiseen vapaa-aikaan. #Torstaiklubi-toiminnassa havaitsin, että nuoria kiinnosti selvästi enemmän omissa oloissa oleminen, eikä toimintaan haluttu sitoutua. Ryhmädynamiikalla oli huomattava vaikutus tilassa, ja nuorten yksimielisyys vaikutti vahvasti osallisuuteen. Osallistumisen edellytyksenä tuntui olevan, että kaikki paikalla olleet kaverit haluavat osallistua. Tämä ilmeni toimintaa havainnoitaessa ja läpi koko kehittämisprosessin. Erityisesti nuorten kanssa keskustellessa kävi ilmi, että ohjattua toimintaa pidettiin tärkeänä, vaikka siihen ei juuri sillä hetkellä haluttaisikaan osallistua.

#Torstaiklubi osoitti, etteivät nuoret itse aktiivisesti hakeudu ohjattuun toimintaan, vaan osallistuminen on aikuisen innostamisesta ja houkuttelusta kiinni. Innottomuuteen voidaan hakea selitystä toiminnan nuorilähtöisyydestä tai pikemminkin sen puutteesta.

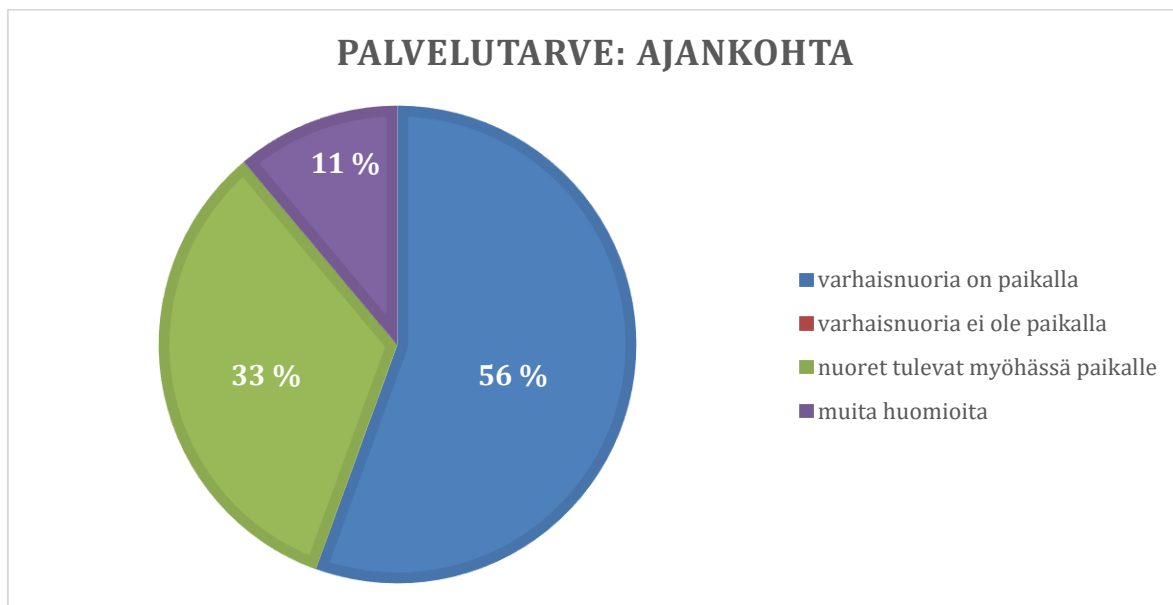
Nuorilähtöisyydellä tarkoitan nuorten kuulemista ja osallisuutta toiminnan suunnittelussa. Herää kysymys, kumpuaako halu säännölliseen ryhmätoimintaan lainkaan nuorilta itseltään vai onko kyse aikuisten toiveista ja odotuksista heidän käytöstään kohtaan. Uskon, että säännöllinen ja ohjattu ryhmätoiminta on jotakin, johon aikuiset toivovat nuoren osallistuvan, ei niinkään nuoren oma valinta. Tulosten perusteella sanoisin, etteivät nuoret kaipaa tai etsi valmiita palveluita, vaan käyttävät niitä silloin, kun niiden pariin ohjataan.

Nuorten osallisuus onkin päivän puheenaihe nuorisotyön kentällä. Kaikki nuorten osallistamistyö perustuu aikuisvetoisuuteen: nuoria innostetaan ja houkutellaan, jotta he vaikuttaisivat omiin asioihinsa ja lähtisivät mukaan toimintoihin. On ilmiselvää, että nuori tarvitsee oikeuksiensa toteutumiseen ammattikasvattajan tukea. Täytyisi kuitenkin varmistaa, että nuoren ääni tulee aidosti kuuluviin häntä itseään koskevilla asioilla. Osallistumista ja osallisuutta tulisi tukea, sillä toimintaan osallistumisen kautta nuoren on mahdollista saada onnistumisen kokemuksia ja kiinnittyä tiiviimmin osaksi yhteisöä. Nuoret ilmaisivat havainnointikertojen yhteydessä halukkuutensa osallistua heille suunnattujen toimintojen suunnitteluun. Tämä tulisi huomioida #Torstaiklubi-toimintaa edelleen kehitettäessä.

5.4 Palvelutarve

Koska kyseessä on uuden palvelun kehittäminen, on palvelun vastaamista tarpeeseen syytä arvioida. Palvelutarpeeseen vastaamisella tarkoitan sitä, kuinka kohderyhmä ja palvelu ovat tavoittaneet toisensa, ja mitkä tekijät siihen vaikuttavat. Havainnointirunkoni kysymysten avulla selvitin palvelun ajankohdan sopivuutta, toiminnan sisältöjen kiinnostavuutta sekä palvelutarpeeseen vastaamista kokonaisuutena.

Ensimmäiseksi tarkastelin palvelun ajankohtaa. Varhaisnuoria on ollut paikalla jokaisella toimintakerralla. Kahdesti paikalle on tultu myöhässä toiminnan jo alettua. Nuoret eivät kuitenkaan tulleet paikalle toiminnan vuoksi, vaan aina sattumanvaraisesti ja omista syistään.

Kuvio 7 : Palvelutarve: Ajankohta.

Ensimmäisellä havainnointikerralla tilassa oli muutama varhaisnuori toiminnan alkaessa klo 15-16. Osallistujat olivat kuitenkin pienempiä alakoululaisia. Toisella kerralla tilanne oli samankaltainen: varhaisnuoria oli paikalla, mutta ohjattuun toimintaan osallistuivat nuoremmat.

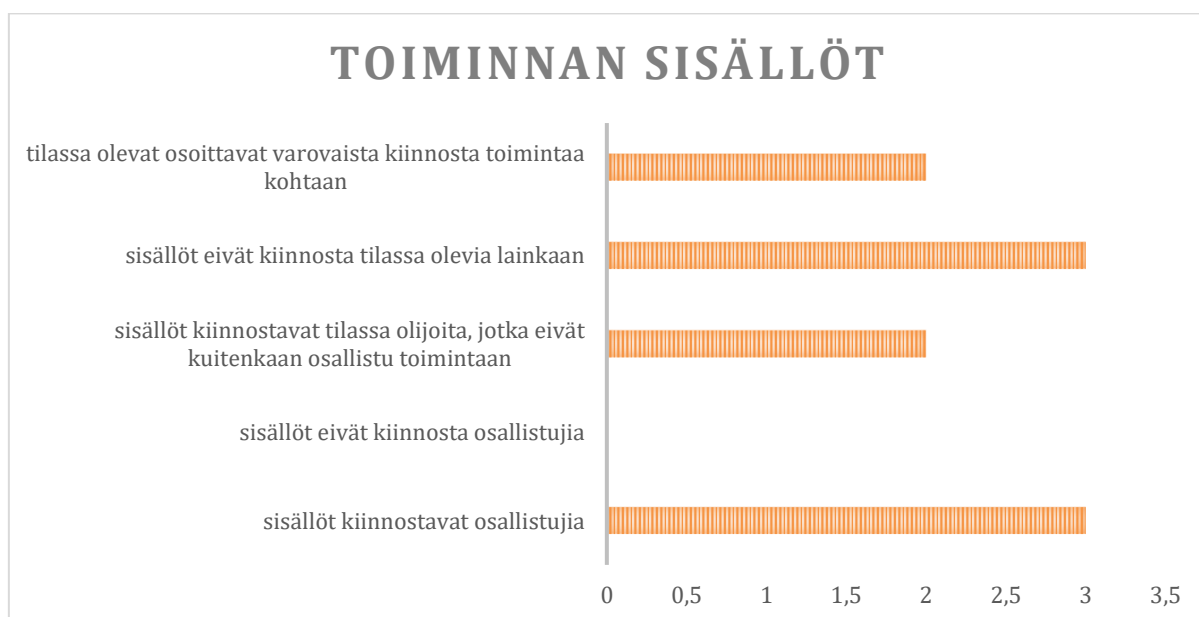
Kolmannella ja neljännellä kerralla nuoret saapuivat paikalle isolla joukolla vasta toiminnan päätyttyä. Tässä vaiheessa päätin joustaa alkuperäisestä aikataulusuunnitelmasta ja pitää toimintaa spontaanisti silloin, kuin nuoret ovat paikalla. Kaaviossa kohta *muuta huomioita* viittaa juuri tähän neljänteen kertaan, jolloin järjestin toimintaa ilta-aikaan. Viimeisellä havainnointikerralla lasten- ja nuortenosasto oli ääriään myöten täynnä kohderyhmään kuuluvia varhaisnuoria klo 15-16, jolloin toiminnan oli tarkoitus käynnistyä.

Toiminnan ajankohtaan kohdistui muutospaineita kehittämisprosessin alusta alkaen. Ajankohta tuntui sopimattomalta nuorille, joilla oli juuri torstaisin koulussa valinnaisaineita sekä muita harrastuksia. Leikkipuistossa oli samanaikaisesti myös kilpailevaa toimintaa samalle kohderyhmälle. Pohdimme ajankohdan vaihtamista työparini kanssa, mutta emme pitäneet sitä lopulta järkevänä. Jo valitun ajan vakiinnuttaminen nuorten mieliin tuntui tehokkaammalta, sillä markkinointi oli jo aloitettu. Nuorten tavoittaminen on pitkän työkokemukseni perusteella hankalaa, eikä aikataulun muuttaminen yksistään ratkaise tilannetta.

Kirjaston toiminnot suunnitellaan koulujen lukukausien mukaan. Suunnittelussa ei kuitenkaan voida huomioida jaksojen vaihtumista. Koulupäivien pituudet vaihtelevat, eikä tätä voi ennustaa. Näin kävi nytkin: aiemmin hyvin sopinut aika oli yhtäkkiä nuorille kaikista huonoin vaihtoehto. Toisaalta kaikkia ei voi koskaan saada mukaan, eikä liika takertuminen juuri tietyille nuorille sopivaan aikaan ei ole mahdollista.

Tapahtumiin ilmoittautumisen käyttöönotto saattaisi tuoda muutosta. Toisaalta ilmoittautumisen organisointi on työlästä kirjastolle, eikä se takaa nuorten tulemistapaikalle. Näkisin, ettei ajankohdalla ei ole palvelutarpeeseen vastaamisessa kovin suurta merkitystä. Ajankohdalla on vaikutusta osallistujien määrään, mutta juurisyyt nuorten ja palvelun kohtaamattomuuteen löytyvät jostakin muualta.

Palvelutarpeeseen vastaaminen tarkoittaa myös sitä, että toiminnan sisällöt ovat nuoria kiinnostavia. Halusinkin selvittää, millaista toimintaa nuoret kaipaavat kirjastoon. Vastausvaihtoehdoissa pyrin huomioimaan, ettei kiinnostus toimintaa kohtaan takaa osallistumista.

Kuvio 8 : Toiminnan sisällöt.

Toiminnan sisältöjen osalta tuloksissa on hajontaa. Havainnointikertoja oli viisi, joista kolmella kerralla toiminnassa oli osallistujia. Näinä kolmena kertana tarjotut sisällöt kiinnostivat osallistujia. Muiden kuin toimintaan osallistuneiden suhtautuminen oli vaihtelevaa: toimintaa kohtaan osoitettiin jonkin verran kiinnostusta, toisaalta joitakin toimintaa ei kiinnostunut lainkaan. Tämä johtuu siitä, että tilassa oli monesti useita eri

ryhmiä, ja suhtautuminen riippui yksittäisen ryhmän keskinäisestä mielipiteestä. Toiminnan järjestäminen on ollut vaikeaa, ja se näkyy myös tässä kohtaa.

Sisältöjen kiinnostavuus on nuorille hyvin yksilöllistä. Havaintojeni perusteella pienet alakoululaiset kiinnostuvat helpommin kaikesta toiminnasta. Heille kelpasivat esimerkiksi askartelu ja maalaus, jotka kohderyhmään kuuluvat nuoret totesivat tylsäksi ohjelmaksi. Vanhemmilla nuorilla on jo selkeästi eriytyneemmät ja spesifimmät mielenkiinnon kohteet.

Kohderyhmän kiinnostuksen herättivät erityisesti toiminnalliset ja sosiaaliseen mediaan kytkeytyvät sisällöt. Syitä juuri näiden sisältöjen kiinnostavuuteen ovat toiminnan helppous, tuttuus ja innostavuus. Nuorille oli selvästi tärkeää ymmärtää nopeasti, mitä toiminnassa ollaan tekemässä. Ymmärryksen pohjalta syntyi helpommin myönteinen osallistumispäätös. Uuteen perehtyminen ei kohderyhmää huvittanut.

Kävin havainnointikertojen aikana useita keskusteluja nuorten kanssa, jolloin tiedustelin heidän toiveitaan ja ideoitaan sisältöihin liittyen. Havaitsin, että nuorten oli selvästi hankala ideoida toimintaa kirjastotiloihin. Nuoret eivät koe kirjastoa harrastuksia tai tapahtumatoimintaa tarjoavana vapaa-ajanympäristönä. Kirjaston käyttömahdollisuudet ovat mysteeri nuorille. Kirjastoon ei uskalleta ideoida sellaista toimintaa, joka on ristiriidassa perinteisten kirjastoon liitettyjen mielikuvien kanssa. Uusia ideoita alkoi syntyä vasta sitten, kun vihjaisin, että nuoret voivat miettiä ideoita esimerkiksi nuorisotalolla ja koululla järjestettyjen toimintojen kautta.

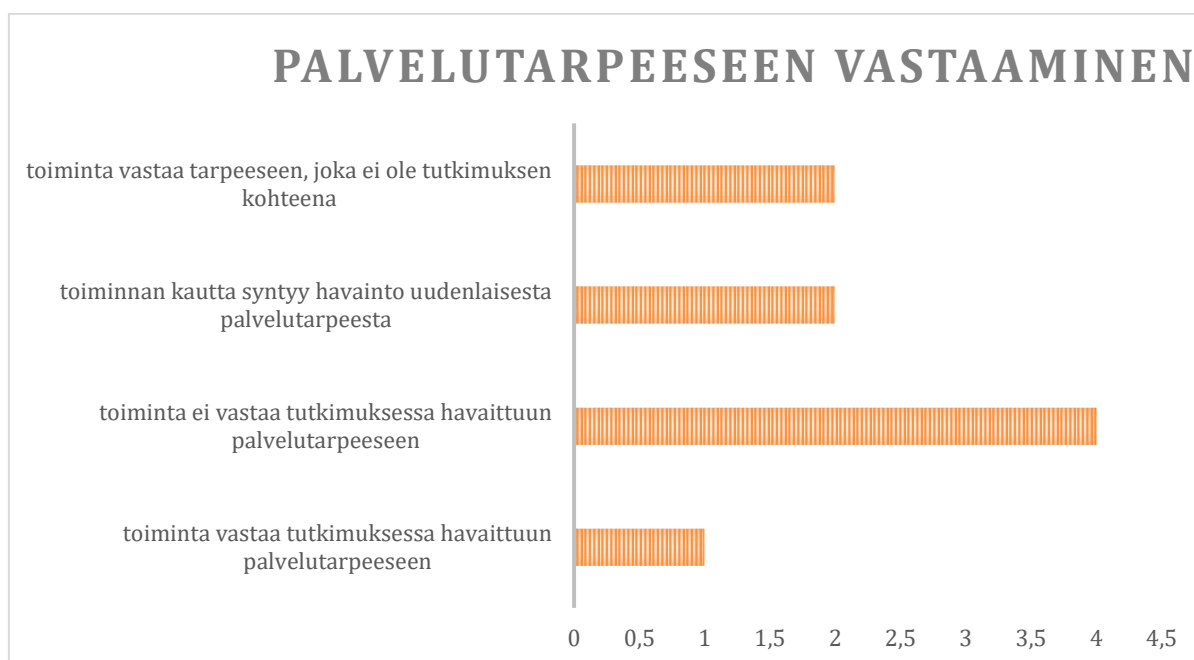
Suurin oivallus aiheeseen liittyen syntyi kolmannella havainnointikerralla, jolloin eräs kohtaamani nuori innostui kertomaan koulussa toteutetusta julisteprojektista. Nuoren kuvailema toiminta kuulosti kirjaston tiedonhaunopastustuokiolta, joita järjestämme koululuokille – ei niinkään rennolta vapaa-ajantoiminnalta.

Kertomuksen pohjalta jäin miettimään, voisiko nuoren kuvailemaa projektia toteuttaa jollakin tavoin kirjastossa. Kirjasto huomioi palveluissaan koulujen opetussuunnitelman, ja toteuttaa koulun tavoin laadukasta pedagogista toimintaa. Koulumaailmasta saadut toimintaideat ovat valmiiksi laadukkaita ja edistävät myös kirjaston tavoitteita. Voisivatko siis kirjasto ja koulu tukea tätä kautta toisiaan.

Tämä yksittäinen kohtaaminen oli onnistunut ja vei #Torstaiklubin kehittämisprosessia harppauksen verran eteenpäin. Käymäni lukuisat keskustelut nuorten kanssa herättivät myös pohdinnan siitä, onko nuorilla enemmän tarve aikuisen läsnäololle ja juttelemiselle, kuin varsinaiselle tekemiselle.

Tulosten pohjalta sanoisin, että nuorten osallistumattomuus johtuu vain osittain palvelun sisällöistä. Merkittävämpi tekijä on se, ettei ilmapiiri tukenut työskentelyä. Syitä voidaan hakea tästä ajasta, jossa kaikki halutaan saada nopeasti. Tämä pätee myös opimiseen: hitaasti perehtyminen on väistymässä nopeasti saatavan tiedon tieltä.

Lopuksi vielä kirjasin ylös kokonaisnäkemykseni toiminnan vastaamisesta palvelutarpeeseen.

Kuvio 9 : Palvelutarpeeseen vastaaminen

Toiminta ei sujunut ennakko-oletuksien mukaisesti, eikä palvelu vastannut kunnolla tarpeeseen. Tarpeeseen on onnistuttu vastaamaan suoraan ainoastaan kerran kuukauden kestäneen #Torstaiklubin aikana. Tällöin järjestin toimintaa kohdennetusti juuri silloin, kun kohderyhmää oli paikalla. Kehittämisprosessi on tuottanut eneminkin uusia havaintoja sen sijaan, että se vastaisi sellaisenaan palvelutarpeeseen.

Toiminta on vastannut osittain myös tarpeisiin, jotka eivät ole olleet tämän tutkimuksen kohteina. Tällä viitataan kohderyhmää nuorempiin alakoululaisiin, joiden iltapäivätoiminnalle on myös kova kysyntä. Pienille koululaisille on tämänkin tutkimuksen tulosten valossa helpompi järjestää toimintaa, ja sitä on myös alueellisesti enemmän tarjolla. Tulosten pohjalta voin sanoa, että #Torstaiklubi -toimintamuoto ja varhaisnuorten kirjastopalvelujen kehittäminen Tapulikaupungin kirjastossa vaativat jatkojälöstämistä ja uudenlaista pohdintaa. Esittelen ideoitani tarkemmin seuraavassa päätösluvussa.

6 POHDINTA JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET

Palvelumuotoilun prosessissa oli alkuperäisen suunnitelman mukaan tarkoitus olla kahdeksan vaihetta: määrittely, löytäminen, ideointi, analysointi, mallinnus, kokeilut, johtopäätökset sekä käyttöönotto. Määrittely oli tutkimusprosessin alkaessa jo tehty. Aineistonkeruuseen keskittyneet löytämisen ja ideoinnin vaiheet päättyivät toiminnan tiivistymisen myötä aiottua aiemmin. Mallinnusvaihe, eli tulosten vetäminen yhteen kehittämis ehdotuksiksi, toteutui aikataulun mukaisesti huhtikuussa 2020. Toiminnan oli tarkoitus jatkua loppukevään ajan, jolloin tutkimusprosessin jälkeinen aika olisi ollut vielä kokeilemisen aikaa. Tämä vaihe jäi lopulta kokonaan pois, jolloin prosessin kokeilut sijoituivat osallistuvan havainnoinnin kertoihin. Toukokuulle 2020 suunniteltu käyttöönotto siirtyy myös syksyyn 2020.

Kehittämisprosessini ongelmat tuntuivat pitkin matkaa turhauttavilta. Silti ne johtivat jatkuvasti uusiin havaintoihin. Tulosten pohjalta syntyi useita johtopäätöksiä. Alkuperäisen suunnitelman mukaan #Torstaiklubista oli tarkoitus tehdä monikäyttöinen toimintamalli Helsingin kaupunginkirjastolle. Ajatus oli, että #Torstaiklubi voitaisiin järjestää avoimena ja jatkuvana toimintana, kertaluontoisena tapahtumana tai erillisten teemapajojen sarjana kouluille. Toiminta ei kuitenkaan toteutunut siinä muodossa, että sitä olisi luontevaa muotoilla malliksi. Sen sijaan tulosten pohjalta syntyi kehittämis ehdotuksia jatkoa varten. Ehdotukset ovat sellaisia, joita pystyn itse omassa työssäni edistämään. Siten kehittämisideani eivät jää vain ehdotusten tasolle, vaan niitä voidaan konkreettisesti hyödyntää.

Taustatiedot

Toiminnan osallistujien määrä sekä ikä- ja sukupuolijakauma herättivät pohdinnan kohdennetun työn merkityksestä. Kulttuuri- ja sukupuolisensitiivinen työ oli yksi #Torstaiklubin taustalla vaikuttaneista motiiveista. Monikulttuurisen työn vahvistaminen vaatisi selkeitä toimenpiteitä. Pidän ensiarvoisen tärkeänä toimenpiteenä suunnitelman luomista siihen, kuinka rakentaa yhteyttä monikulttuuristen nuorten vanhempiin. Yksi vaihtoehto voisi olla vanhempainillan tai avoimen ovien päivän järjestäminen, jossa esiteltäisiin lasten- ja nuorten kirjastotoimintaa. Keskeistä olisi myös tavoittaa alueella toimivat monikulttuuriset yhteisöt sekä heidän parissaan työskentelevät järjestöt ja muut toimijat.

Kohdennettua työtä, jolla pyritään tietyn ikäryhmän tavoittamiseen, olisi luontevinta tehdä koulukontaktien kautta, esimerkiksi kutsumalla yksittäisiä luokkia tai luokkasteita yhteistyöhön. Tapulikaupungin kirjastolla olikin tällainen kokeilu käynnissä erään 6.luokan kanssa, mutta yhteinen taideprojekti katkesi koronavirusepidemian vuoksi. Ajatusta ei ole syytä hylätä, vaan projekti kannattaa nostaa uudelleen esiin tulevaisuudessa. Koulu on kirjaston varhaisnuorten palveluiden vahvistamisessa tärkeä yhteistyökumppani. Tapoja tiivistää yhteistyötä voisivat olla juuri koululuokan projektin toteuttaminen kirjastossa tai koulusta tuttujen sisältöjen mallintaminen kirjaston iltapäivätoimintaan. Toiminta voisi tukea erityisesti S2- ja valmistavien luokkien oppilaita.

Asenteet

Nuorten osallistumishalukkuus toimintaan herätti pohdintaa omaehtoisesta vapaaajasta sekä osallisuudesta. Osallisuutta tulisi lisätä ottamalla nuoret mukaan systematisemmin toiminnan suunnitteluun. Tapoja osallistaa voisivat olla helpon palautekanavan luominen nuorille. Olen kokeillut aiemmin palauteseinää Padlet-alustalle, mutta ideaa voisi vielä jalostaa. Nuorten olisi hyvä päästä seuraamaan oman idean toteutuksen kulkua: milloin ja miten toive toteutuu, ja kuinka toteutukseen pääsee osalliseksi.

Oma päätelmäni on, että avoimeen toimintaan, johon ei ole ilmoittautumista, ei sitouduta samalla tavalla kuin muihin harrastustoimintaan. Kirjastoa ei myöskään pidetä

harrastuspaikkana, eikä siellä tarjolla olevaan toimintaan suhtauduta harrastuksen-omaisesti. Nuorten ajatuksiin kirjastosta voisi vaikuttaa esimerkiksi mielikuvakampanjan avulla, jossa nuoret saisivat itse kertoa ajatuksensa tai lempiasiansa kirjastosta. Toteutusmuoto voisi olla esimerkiksi videotarina tai somekanavissa hyödynnettävä aihe-tunniste.

Keskusteluissa kävi ilmi, että nuoret kaipaavat ohjattua toimintaa ja tekemistä kirjaston tiloissa, vaikka vapaa oleminen onkin erityisen merkityksellistä. Jonkinlainen vapaan olemisen ja mietityn toiminnan yhdistelmä näyttäytyy järkevimpänä. Varhaisnuorten kanssa onnistuneimpia ovat olleet kerrat, jolloin toimintaa on järjestetty matalla kynnyksellä silloin, kun nuoret paikalla. Yksi vaihtoehto voisi olla koko ajan tilassa tarjolla oleva toiminta, jota voisi tehdä milloin vain. Tämä tukisi nuorten halua ohjata itse vapaa-aikaansa. Mahdollinen toiminta voisi liittyä esimerkiksi askarteluun tai kädentaitoihin. Toimintaa tulisi kuitenkin miettiä yhdessä nuorten kanssa.

Toisaalta havainnointi paljasti nuorten tarpeen aikuisen läsnäololle ja keskustelulle, joten sitäkään ei sovi unohtaa. Kohtaamiseen panostaminen myös digitaalisissa ympäristöissä, kuten kirjaston somekanavissa, tuntuu ajankohtaiselta ja tärkeältä.

Nuorille tuotetut palvelut vaativat aktiivista kohtaamista, heittäytymistä, kohderyhmän tuntemusta ja -kuulemista sekä kokeilevaa ja rohkeaa otetta kehittämiseen. Nuoren luottamus tuttuun työntekijään lisää osallistumishalukkuutta ja henkilökunnan tiheä vaihtuvuus häiritsee palveluiden juurtumista. Nuorten innostaminen ja aktivoiminen on haastavaa ja vain pitkäjänteinen työ tuottaakin tulosta.

Vaikutukset

Toiminnalla ei ollut merkittävää vaikutusta tilan ilmapiiriin. Merkittävimmäksi huomioksi nousi keskustelu nuorten kanssa alueen ja kirjastotilan turvallisuudesta. Keskustakirjasto Oodiin on luotu yhdessä asiakkaiden kanssa *Turvallisemman tilan periaatteet* (Helmet.fi 2020). Muutkin kirjastot voisivat hyötyä vastaavista periaatteista, jotka koskettaisivat vahvemmin kaikkia asiakkaita, eikä ainoastaan nuoria.

Lasten- ja nuortenosaston omille käytösäännöille on mielestäni edelleen tarve, ja niiden luomista osallistavissa työpajoissa on syytä jatkaa. Tässäkin kohtaa voisi harkita

tiettyjen luokka-asteiden kutsumista toimintaan avoimen tapahtuman sijaan. Näin varmistettaisiin, että sääntöjä on ollut päättämässä monimuotoinen joukko nuoria.

Nuorten ja muiden käyttäjäryhmien välistä kuilua tulisi pyrkiä kaventamaan. Erilaisten käyttäjäryhmien tuominen yhteen ylisukupolvisesti on upea ajatus, mutta vaatisi ulkopuolista apua. Tällainen auttava taho voisi olla alueen *stadiluotsi*, jonka työnkuvaan kuuluu asukkaiden aktivoiminen ja osallistaminen.

Palvelutarve

Palvelu ja kohderyhmä kohtaavat parhaiten, kun onnistutaan tuottamaan juuri oikeanlaista toimintaa niissä hetkissä, kun sille on kysyntää. Haaste on valtava ja vaatii onnistuakseen monien tekijöiden, kuten aikataulun, markkinoinnin, yhteistyökumppanien ja sisältöjen, osumista kohdalleen. Haastetta lisäävät myös kirjaston pienet resurssit, esimerkiksi henkilökunnan vähäinen määrä. Toiminnan juurtuminen vie aikaa, eikä uuden palvelun käynnistäminen tuota tulosta hetkessä. Toimiva palvelu on kuitenkin mahdollista juurruttaa osaksi nuorten arkea. Tällaista on esimerkiksi kirjastojen pelitoiminta.

Toimivan palvelun kehittäminen ei ole pelkästään onnenkantamoisesta kiinni. On tapoja, joilla kehittämistyössä voi löytää uusia oivalluksia. Apua voisi saada jo olemassa olevien ja toimiviksi havaittujen palvelumuotojen tarkemmasta arvioinnista. Miettimällä sitä, mitkä tekijät ovat johtaneet onnistumiseen, tuotetaan uutta tietoa. Nuoria kiinnostavien sisältöjen tuottaminen on haastavaa. Tulosten mukaan kiinnostusta on eniten helposti omaksuttavalle ja entuudestaan tutulle toiminnalle. Suunnittelua tulisi jatkossa tehdä tämä huomioiden.

Lopuksi

Varhaisnuorten palvelut vaativat vielä huolellisempaa jatkojalostusta yhteistyökumppanien kanssa, ilman keskinäistä kilpailuasetelmaa. #Torstaiklubi -konsepti täytyy palauttaa alkupisteeseen. Ehdotukseni on nostaa toiminta uudestaan esille syyskaudella 2020, jolloin toiminnan suunnittelemiseksi olisi järkevää järjestää ideointihetkiä nuorten kanssa.

Varhaisnuorten kirjastopalveluiden kehittäminen edellyttää yhteistyökumppanuuk-sien tiivistämistä, jo olemassa olevien toimintojen vahvistamista sekä yhä huolellisem-paa alueellista suunnittelua ja arviointia. Yksi keino tähän olisi lasten- ja nuortenpal-velut kokoavan alueellisen palvelupaletin luominen. Moniammatillinen yhteistyö on jatkuva prosessi, johon täytyy panostaa pitkäjänteisesti. Tapulikaupungissa päästään pohtimaan tilojen ja palveluiden yhteissuunnittelua kunnolla viimeistään lähivuosina käynnistyvän Suuntimopuiston monitoimitalon uudisrakennushankkeen myötä. Uu-teen rakennukseen siirtyvät aikanaan sekä nuorisotalo että kirjasto.

Teen tutkimuksen tulosten jakamisesta ja levittämisestä toimintasuunnitelman. Tu-losten esittely tulee ajoittumaan alkusyksyyn 2020. Esittelen kehittämistyöni tulokset omassa työyhteisössäni, ottaen heidät mukaan #Torstaiklubi-toiminnan jatkokehittä-miseen. Jaan tulokset myös omissa ammatillisissa verkostoissani, esimerkiksi valta-kunnallisessa Kirjastoseuran nuortentyöryhmässä, jossa kehitetään kirjastoalaa.

Tarkemmin tuloksia on tarkoitus avata Helsingin kaupunginkirjaston lasten- ja nuor-tentiimeille. Tiimimallissa työntekijät ovat jakautuneet kuuteen alueelliseen tiimiin, joissa suunnitellaan lasten- ja nuortenkirjastotyötä. Toivon, että tulokset kannustavat työntekijöitä pohtimaan varhaisnuorten palveluita omissa toimipisteissään. Tulosten esittelyn myötä valmistaudun laajempaan keskusteluun varhaisnuorten kirjastopalve-luista. Toivon keskustelun johtavan jonkinlaisen menetelmäpakin syntymiseen var-haisnuorten kirjastotyön välineeksi.

LÄHTEET

Anttila, Anna 2017. Hyvä vapaa-aika -parasta oppia. Raportti. Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskus : Helsinki.

Espoon Sivistystoimi 2013. Sivistystoimen työkalupakki palvelumuotoiluun. Viitattu 14.5.2020. https://www3.uef.fi/documents/10975/1474731/Sivistystoimen_tyokalupakki_palvelumuotoiluun2.pdf/co8f8051-8400-4da7-ad7e-692ff4cdoacd

Haapala, Anu 2015. Kirjastot elämyksellisinä oppimisympäristöinä. Teoksessa Hokkanen, Laura (toim.) 2015. Sosiaalinen kirjasto. Helsinki : BTJ Finland.

Hakanen, Tiina & Myllyniemi, Sami & Salasuo, Mikko (toim.) 2019. Oikeus liikkua. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2018. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura. Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja, ISSN 2341-5568 (verkkojulkaisu), nro 61. Viitattu 19.1.2020. <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2019/02/Lasten-ja-nuorten-vapaa-aikatutkimus-Oikeus-liikkua.-Verkkojulkaisu.pdf>

Helmet.fi 2020. Turvallisemman tilan periaatteet. Viitattu 14.5.2020. [https://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Keskustakirjasto_Oodi/Oodin_tilat/Turvallisemman_tilan_periaatteet\(175267\)](https://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Keskustakirjasto_Oodi/Oodin_tilat/Turvallisemman_tilan_periaatteet(175267))

Helmet.fi 2020. Tapahtumat. Viitattu 9.2.2020. https://www.helmet.fi/fi-FI/Tapahtumat_ja_vinkit/Tapahtumat

Helsingin kaupunki 2019. Kulttuurisensitiivisyys. Viitattu 24.1.2020. <https://tyttojen-talo.fi/tyttojen-talo/monikulttuurinen-tyttotyö>

Helsingin kaupunki 2019. Kirjastot. Viitattu 24.1.2020. <https://www.hel.fi/kulttuurin-ja-vapaa-ajan-toimiala/fi/palvelut/kirjastot/>

Helsingin kaupunki. Helsingin tila ja kehitys 2019. Raportti. Verkkojulkaisu. Viitattu 24.1.2020. https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/19_06_17_Helsingin%20tila_ja_kehitys_2019.pdf

Helsingin kaupunki 2016. Tilastollinen vuosikirja 2016. Viitattu 24.1.2020. https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/17_01_02_Tilastollinen_vuosikirja_2016_Askelo.pdf

Helsingin kaupunki 2019. Helsingin tilastollinen vuosikirja 2019. Viitattu 24.1.2020. https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/20_01_09_tilastollinen_vuosikirja2019.pdf

Helsingin kaupunki 2019. Aukioloajat. Viitattu 9.2.2020. <http://tapulikaupunki.munstadi.fi/tietoa-meista/aukioloajat/>

Hokkanen, Laura 2015. Kun kirjat alkavat elää – sosiaalisen kirjaston ideasta. Teoksessa Hokkanen, Laura 2015. Sosiaalinen kirjasto. Helsinki : BTJ Finland.

Honkasalo, Veronika & Souto, Anne-Mari 2016. Monikulttuurinen nuorisotyö. Teoksessa Hoikkala, Tommi & Sell, Anna (toim.) 2016. Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Helsinki : Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 76.

Honkasalo, Veronika 2012. Nuorisotyön monikulttuurisuus ja sukupuoli. Teoksessa Keskinen, Suvi & Vuori, Jaana & Hirsiaho, Anu (toim.) 2012. Monikulttuurisuuden sukupuoli. Tampere : Tampereen yliopistopaino.

Hämäläinen, Juha 1999. Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kuopio : Kuopion yliopisto. Opetusjulkaisuja 1/1999.

IFLA 2015. Guidelines for Library Services For Young Adults. Viitattu 23.4.2020. <https://www.ifla.org/files/assets/libraries-for-children-and-ya/publications/ya-guidelines2-en.pdf>

Kallio, Kirsi Pauliina & Stenvall, Elina & Bäcklund, Pia & Häkli Jouni 2013. Arjen osallisuuden tukeminen syrjäytymisen ehkäisemisen välineenä. Teoksessa Reivinen, Jukka & Vähäkylä, Leena 2013. Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Helsinki : Gaudeamus

Kananen, Jorma 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä : kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä : Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kiilakoski, Tomi 2016. Valvottua tai vapaata, tekemistä tai ei. Nuorten näkemyksiä hyvästä kohtaamispaikasta. Teoksessa Lampela, Pauliina & Leppävuori, Mikko & Puoli-

lahti, Ilkka (toim.) 2016. Hengailua, kohtaamisia ja yhdessä olemista. Nuoruuden elementtejä ja työmuotoja julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa. Kuopio : Nuorten Palvelu ry.

Kirjastot.fi 2020. Suomen yleisten kirjastojen tilastot. Viitattu 9.2.2020. <https://tilastot.kirjastot.fi/?orgs=400&years=2014%2C2018#results>

Kirjastot.fi 2020. Tapulikaupungin kirjasto. Viitattu 9.2.2020. <https://hakemisto.kirjastot.fi/helsinki/tapulikaupunki>

Korsoff, Elisa 2018. Kirjastoissa tehtävä nuorisotyö. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. Järjestö- ja nuorisotyön koulutusohjelma. Ylempi opinnäytetyö. Viitattu 19.1.2020. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201802182551>

Kurki, Leena 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen. Vastapaino : Tampere.

Kylmäkoski, Merja 2006. Näkökulmia nuorten tilankäyttöön. Teoksessa Kylmäkoski, Merja & Lind, Kimmo & Hintikka, Timo & Aittola, Tapio (toim.) 2006. Nuorten tilat. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Sarja C. Oppimateriaaleja : 9. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 70. Vaajakoski : Gummerus Kirjapaino Oy.

Laki yleisistä kirjastoista. 29.12.2016/1492. Finlex. Viitattu 19.1.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161492>

Lappalainen, Sirpa 2007. Mikä ihmeen etnografia? teoksessa Lappalainen, Sirpa & Hynninen, Pirkko & Kankkunen, Tarja & Lahelma, Elina & Tolonen, Tarja (toim.) 2007. Etnografia metodologiana. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus. Vastapaino. Tampere: 2007.

Launonen, Virpi 2015. Sosiaalisuuden muutos kirjastoissa. Teoksessa Hokkanen, Laura (toim.) 2015. Sosiaalinen kirjasto. Helsinki : BTJ Finland.

Lautala, Elisa 2017. Nuorten teknologian käyttötavoilla yhteyksiä käyttötavoilla yhteyksiä keskittymiskykyyn. Tiedote. Helsingin Yliopisto 13.3.2017. Viitattu 23.4.2020. <https://www.helsinki.fi/fi/uutiset/koulutus-kasvatus-ja-oppiminen/nuorten-teknologian-kayttotavoilla-yhteyksia-keskittymiskykyyn>

Loisto settlementti ry 2019. Sukupuolisensitiivisyys. Viitattu 23.4.2020. <https://tyttojentalo.fi/tyttojen-talo/sukupuolisensitiivisyys>

Loisto setlementti ry 2019. Kulttuurisensitiivisyys. Viitattu 23.4.2020. <https://tyttojentalo.fi/tyttojen-talo/monikulttuurinen-tyttotyö>

Lämsä, Riikka 2016. Kokemuksia ja metodologisia pohdintoja etnografiasta. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 2016: 53: 211-214. Viitattu 23.4.2020. Ladattu osoitteesta <https://journal.fi/sla/article/view/59159>

Marttila, Noora 2013. Kirjasto nuorille : Ohjattua toimintaa uudessa toimintaympäristössä. Mikkelin ammattikorkeakoulu. Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 17.3.2020. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2013112017488>

Merimaa, Maija 2015. Kaverit keskiössä. Raportti nuorten havainnointi ja haastattelut (NuHa-hankkeesta). Nuorisoasiainkeskus. Julkaisuja 1/2015. Helsinki.

Nieminen, Liisa 2010. Lasten ja nuorten tutkimus: oikeudellinen tarkastelu. Teoksessa Lagström, Hanna & Pösö, Tarja & Rutanen, Niina & Vehkalahti, Kaisa (toim.) 2010. Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 101. Helsinki : Yliopistopaino.

Nuotio, Jaakko 2016. Muuttuva kirjasto kohtaa monenlaisia nuoria. Teoksessa Lampela, Pauliina & Leppävuori, Mikko & Puolilahti, Ilkka (toim.) 2016. Hengailua, kohtaamisia ja yhdessä olemista. Nuoruuden elementtejä ja työmuotoja julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa. Kuopio : Nuorten Palvelu ry.

Nurmi, Jari-Erik 2003. Nuoruusiän kehitys: etsintää, valintoja ja noidankehiä. Teoksessa Lyytinen, Paula & Korkiakangas Mikko & Lyytinen, Heikki (toim.) 2003. Näkökulmia kehityspsykologiaan : Kehitys kontekstissaan. Porvoo : WSOY.

Nurmi, Jan-Erik & Ahonen, Timo & Lyytinen Heikki & Lyytinen Paula & Pulkkinen, Lea & Ruoppila Risto 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. (e-kirja). Jyväskylä : PS-kustannus.

Ojasalo, Katri & Moilanen, Teemu & Ritalahti, Jarmo 2014. Kehittämistyön menetelmät : Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki : Sanoma Pro.

Opetushallitus 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Määräykset ja ohjeet 2014 : 96. Viitattu 23.4.2020. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2017. Jokaiselle lapselle ja nuorelle mahdollisuus harrastukseen -työryhmän raportti. Viitattu 19.1.2020. https://minedu.fi/documents/1410845/4449678/Jokaiselle+lapselle+ja+nuorelle+mahdollisuus+mieleeseen+harrastukseen_raportti.pdf/50642077-c9ac-4687-b591-fddfae1246a0

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010. Yleisten kirjastojen laatusuositus. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2010 : 20. Viitattu 23.4.2020. <https://www.kirjastot.fi/sites/default/files/content/OKM20.pdf>

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019. Pisa 18 ensituloksia; Suomi parhaiden joukossa. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019 : 40. Jyväskylän yliopisto. Helsingin yliopisto. Viitattu 23.4.2020. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161922/Pisa18-ensituloksia.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Polanyi, Michael 1966. The tacit dimension. Garden City, New York: Doubleday & Company.

Purhonen, Kirsi 2015. Muuttuva työ – kirjaston hyllynvälistä ja nuorisotalon ikkunasta kurkistaa kolmas työ. Teoksessa Hokkanen, Laura (toim.) 2015. Sosiaalinen kirjasto. Helsinki : BTJ Finland.

Raevaara, Liisa 2010. Nuorisotalolla tutkimassa nuorten kielenkäyttöä. Teoksessa Lagström, Hanna & Pösö, Tarja & Rutanen, Niina & Vehkalahti, Kaisa (toim.) 2010. Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 101. Helsinki : Yliopistopaino.

SitraFund 2012. Kokeilukulttuuri. Viitattu 14.5.2020. <https://www.youtube.com/watch?v=1YEM2pQQNEc>

Rättyä, Kaisu 2013. Mitä kirjallisuuskasvatus on? Kielikukko 2-2013. Lehtiartikkeli. Viitattu 23.4.2020. http://www.parnet.fi/~finra/Kielikukko/Kielikukko_2013-2_netiversio.pdf

Tiitinen, Anna & Turunen, Vappu 2017. Nuorisotyötä kirjastoissa. Teoksessa Hoikkala, Tommi & Kuivakangas, Johanna (toim.) 2017. Kenen nuorisotyö? Yhteisöpedagogiikan kentät ja mahdollisuudet. Humanistinen ammattikorkeakoulu, julkaisuja 42. Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 196. Verkkojulkaisu. Viitattu 23.4.2020. <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2017/12/hoikkala-kuivakangas-kenen-nuorisotyo.pdf>

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki : Tammi.

Tuulaniemi, Juha 2011. Palvelumuotoilu. (e-kirja). Helsinki : Talentum.

Vilkka, Hanna 2006. Tutki ja havainnoi. Vaajakoski : Gummerus.

LIITTEET

Liite 1 Havainnointirunko

Havainnointirunko

Toimintaympäristön kuvaus

1. Päivämäärä ja aika
2. Toiminnan nimi
3. Osallistujien määrä
4. Lasten- ja nuorten määrä osastolla
5. Ikä- ja sukupuolijakauma

Vaikutukset

1. Millainen ilmapiiri lasten- ja nuortenosastolla on työskentelyn aikana?
  - a) osastolla on hyvä tunnelma (kaikilla on mieluisaa tekemistä, sopuisa oleminen ym.)
  - b) osastolla on levoton tunnelma (riitelyä, hämmennystä, tekemisen puutetta ym.)
  - c) jotakin muuta? mitä?
2. Millaisia vaikutuksia toiminnalla on ilmapiiriin?
  - a) toiminta rauhoittaa tilaa
  - b) toiminta tekee tilasta levottoman
  - c) jotakin muuta? mitä?

Mistä tilan ilmapiiri johtuu? Kuvaile, miten #Torstaiklubi-toiminta vaikuttaa lasten- ja nuortenosaston sen hetkiseen ilmapiiriin.

Asenteet

1. Haluavatko lapset ja nuoret osallistua #Torstaiklubi -toimintaan?
  - a) eivät halua osallistua toimintaan
  - b) ovat paikalla sattumalta
  - c) osallistuvat oma-aloitteisesti toimintaan
  - d) ovat tulleet paikalle toimintaa varten
  - e) osallistuvat pyydettyä toimintaan
  - f) osallistumispäätös riippuu kavereista

- g) kaipaa ohjattua toimintaa
- h) haluaa vapaata hengailua

Syitä osallistumiselle? Syitä osallistumattomuudelle?

Kuvaile lasten ja nuorten suhtautumista #Torstaiklubi -toimintaan. Millaisia ajatuksia tai tunteita tarjolla oleva ohjattu toiminta herättää? Pohdi syitä näille asenteille.

Palvelutarve

Huomioita palvelusta kehittämistyön tueksi

1. Ajankohta: päivä ja kellonaika
  - a) varhaisnuoria on paikalla
  - b) varhaisnuoria ei ole paikalla
  - c) nuoret tulevat myöhässä paikalle
  - d) muita huomioita? mitä?

Millaisia ajatuksia kohderyhmällä on toiminnan ajankohdasta? Pohdi mahdollisia syitä ajankohdan sopimattomuudelle.

1. Toiminnan sisällöt
  - a) sisällöt kiinnostavat osallistujia
  - b) sisällöt eivät kiinnosta osallistujia
  - c) sisällöt kiinnostavat tilassa olevia, jotka eivät kuitenkaan osallistu toimintaan
  - d) sisällöt eivät kiinnosta tilassa olevia lainkaan
  - e) tilassa olevat osoittavat varovaista kiinnostusta toimintaa kohtaan

Mikä tekee toiminnan sisällöistä kiinnostavan tai epäkiinnostavan?

2. Palvelutarpeeseen vastaaminen
  - a) toiminta vastaa tutkimuksessa havaittuun palvelutarpeeseen
  - b) toiminta ei vastaa tutkimuksessa havaittuun palvelutarpeeseen
  - c) toiminnan kautta syntyy havainto uudeltaisesta palvelutarpeesta
  - d) toiminta vastaa tarpeeseen, joka ei ole tutkimuksen kohteena

Kirjaa tarkempia havaintoja toiminnan ja palvelutarpeen kohtaamisesta palvelun kehittämisen näkökulmasta.